

ANTONI ZABORSKI AND HIS COLLECTOR'S PASSION

MARIA KRAJEWSKA

The article tells about the 'keen collector' and amateur archaeologist, Antoni Zaborski, a resident of Pašušvys (Pol. Poszuszwie) (now Kėdainiai District). He had collections of archaeological objects, medals, coins, artwork, weapons, early editions, armour, china, and glass as well as an interesting ethnographic collection and a bibliographical collection.

A. Zaborski's unexpected encounter with archaeology and the awareness of his own ignorance in this field persuaded him to seek out people who could help him remedy these shortcomings as well as offer support and expert advice. He corresponded with Erazm Majewski, the best known archaeologist in the Kingdom of Poland, and made many requests for specialist literature, tips, and advice. The texts of these letters are given in the Appendix.

Keywords: history of archaeology, Antoni Zaborski collection, letters to Erazm Majewski, Ludwik Krzywicki, Pašušvys (Pol. Poszuszwie), Kėdainiai District.

Šis straipsnis – apie entuziastingą kolekcininką ir archeologą mėgėją Antaną Zaborskį (Antoni Zaborski), gyvenusį Pašušvio (Kėdainių r.) dvare. Jo kolekcijoje – archeologiniai radiniai, medaliai, monetos, meno kūriniai, ginklai, ankstyvieji leidiniai, šarvai, porceliano, stiklo dirbiniai, įdomūs etnografinis ir bibliologinis rinkiniai.

Netikėtas A. Zaborskio susidūrimas su archeologija ir suvokimas, kad jos neišmano, privertė jį ieškoti žmonių, kurie padėtų užpildyti žinių spragas, pagelbėtų ir patartų kaip žinovai. Jis ėmė susirašinėti su Erazmu Majewskiu, žymiausiu Lenkijos Karalystės archeologu. Savo laiškuose A. Zaborskis teiravosi specialiosios literatūros, patarimų ir konsultacijų. Šių laiškų tekstai pateikiami straipsnio priede.

Reikšminiai žodžiai: archeologijos istorija, Antano Zaborskio kolekcija, laišakai Erazmui Majewskui, Ludwikas Krzywickis, Pašušvys (Kėdainių r.).

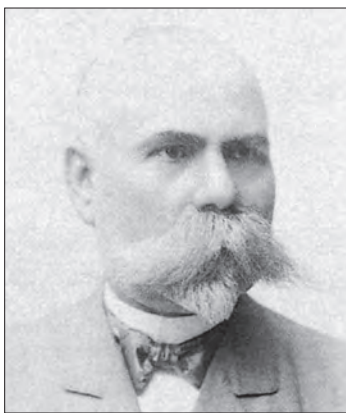

Fig. 1. Antoni Zaborski (1850–1907).

Antoni Zaborski (Fig. 1) was born on 31 May 1850 in Lithuania on his family estate in Pašušvys (Pol. Poszuszwie), Kėdainiai District, then in Kaunas Province (Fig. 2). The estate is situated in a scenic area on the River Šušvė, near the Liepāja Railway¹ station in Dotnuva (Pol. *Datnów*), now in Kėdainiai District. He attended university courses in Vilnius and St Petersburg but had to interrupt his studies when his father died in order to return home and take charge of the family estate (Kulikauskas, Zabiela 1999, p.179).

¹ The Liepāja railway line – in those days, one of the longest in the Russian Empire, linking the ice-free Baltic sea port (now in Latvia) with Kursk (Russia). Its construction started in 1869. The railway connected with a number of other lines, e.g., Warsaw–St Petersburg, Moscow–Brest, Kiev–Voronezh, and Kharkov–Nikolaevsk.

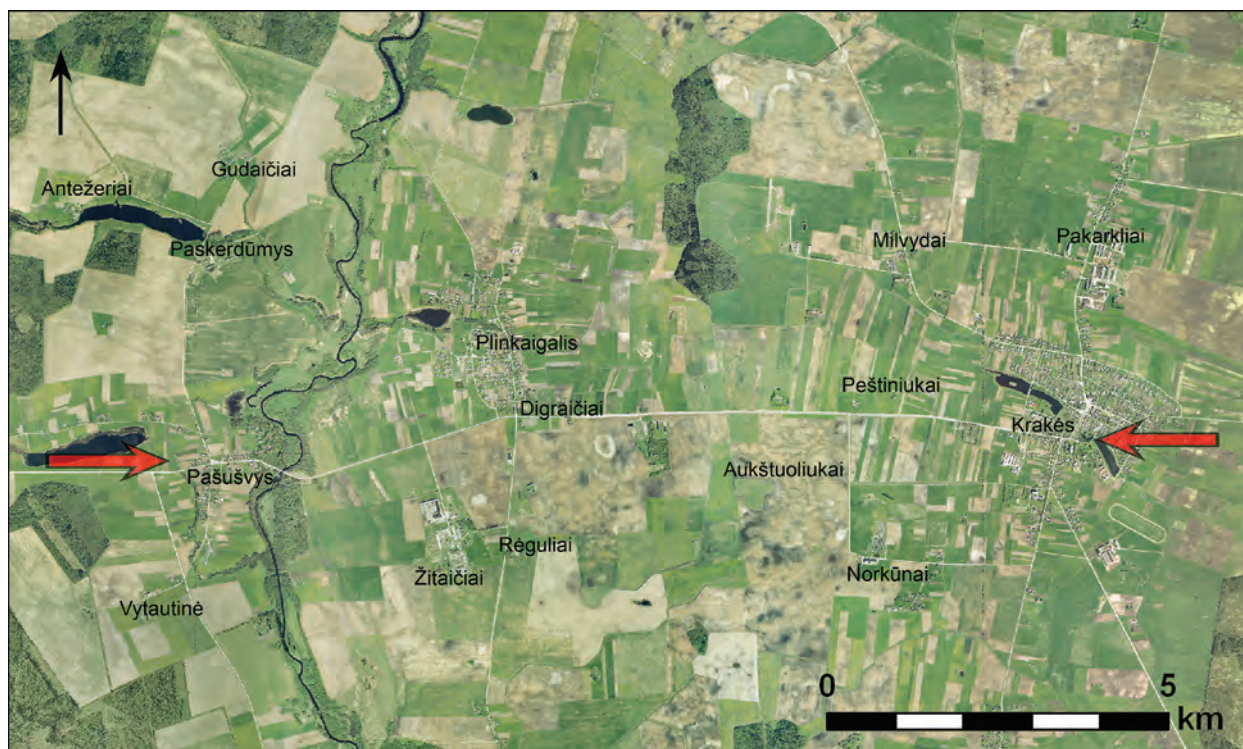

Fig. 2. The town of Pašušvys (Kaunas Province) on an ortophotographic map (2005–2006). Prepared by L. Kurila.

Ludwik Krzywicki², involved for several seasons in investigating hillforts in Lithuania, was acquainted with A. Zaborski and frequently visited Pašušvys. In his diaries he described A. Zaborski as a moderately well off squire whose estate, thanks to its fertile soils, provided its owner with a respectable livelihood (Krzywicki 1957, p.428). A. Zaborski was of a cheerful disposition and an outgoing man. He liked inviting his guests to his park which was laid out according to his own design and was known as a ‘strolling garden’. Owing to its topography, the park was at some distance from the manor house and on the other side of the River Šušvė. During their walks in the park, visitors could admire monuments raised to Bolesław Prus

and Henryk Sienkiewicz by A. Zaborski. The statue of St Anthony, the owner’s patron saint, occupied a central place and could be seen from afar. All these statues had been sculpted by Antoni Szczygielski, then a popular sculptor³, from white sandstone from the Kielce region.

A. Zaborski ran his estate resourcefully and with foresight, taking minor domestic problems in his stride. His life was without much incident until 1899 when a rich deposit of gravel was discovered close to the manor’s farm buildings. This insignificant event proved to be a fateful milestone for the squire, dramatically changing his life.

A. Zaborski agreed to quarry the gravel deposit for material to surface the estate’s roads and to

² Ludwik Krzywicki (1859–1941), a sociologist, social activist, and publicist, studied archaeology (as well as anthropology and ethnology) at the Parisian École d’Anthropologie in 1885. For some years he conducted archaeological excavations at Lithuanian hillforts during which time he established contacts with members of the local Polish community, e.g., A. Zaborski (Krzywicki 1957).

³ Antoni Szczygielski (d. 1913), a sculptor, lived and worked in Łódź, Zakopane, and Pest (Hungary), specialising in portrait sculpture (see his obituary in the Warsaw newspaper *Kurier Warszawski* 1913, 348, p.4).

construct the masonry church being erected in the nearby parish town of Krakés (Pol. *Kroki*), now in Kėdainiai District. In 1900 the workmen extracting the gravel came across some inhumations and the site was soon identified as an 'ancient' cemetery, like the one discovered in 1887 during road construction (Brensztejn, Inwentarz, p.122).

The cemetery's excavation lasted two seasons, beginning in 1900, while the gravel deposit was being quarried. This led to the discovery, at a depth of 0.6–1.2 metres, of a number of skeletons, lying supine, the heads to the N and the arms extended alongside the body (Brensztejn, Inwentarz, p.123). The burials were richly furnished with bronze and iron objects. A. Zaborski was travelling abroad during this period. In the absence of his supervision, some of the artefacts were not passed on to him at that time and he succeeded in getting hold of them only after some time, e.g., a small chain kept by the manor's gardener who, expecting it to be of gold, tried soaking it in kerosene to clean it. He returned the item to A. Zaborski only when he realised that it was made of 'mere' bronze⁴.

The next year A. Zaborski was there to oversee the gravel diggers but as he had no knowledge of archaeological investigations whatsoever, the excavation was made chaotically by random people, with very little attention to detail, and obviously, without any documentation; his presence only prevented the theft of artefacts.

The finds obtained through this work drew the interest of A. Zaborski and fascinated him to such an

extent that he was overcome with the desire to build up his collection. From this time on, this passion for collecting gradually came to dominate his life; A. Zaborski became a 'keen collector', and not only of archaeological objects. He did not stop at what his workmen had discovered and what he had obtained through exchanges with other collectors. He himself now began 'collecting figurines from wayside crosses and shrines, exploring attics and rectories in order to obtain old chasubles made from noblemen's sashes or from old historic fabrics' (Szukiewicz, Letters, no. 0002746 III/213). He also began purchasing various objects from his neighbours and, in time, from strangers. He spared no expense, spending his money lavishly, and, because of his ignorance and experience, he often fell prey of dishonest dealers. He had come down with 'collector's fever', eagerly collecting everything he recognized as 'historic' or 'native'. His intention was to establish a National Samogitian Museum (Majewski, Letters, folder XIII, file 17, no. 3757/A/2656) in Vilnius, to which he wished to offer his collections. With this purpose in mind, he contacted Michał Eustachy Brensztejn⁵, Tadeusz Dowgird⁶, and Wandalin Szukiewicz⁷.

Along with archaeological objects, A. Zaborski's collection included medals, artworks, weapons, armour, china, and glass objects. Half of the over 20 000 items in the catalogue consisted of obscure, undeciphered, and never published early records and state diplomas, most on parchment. There were also some 1000 Polish coins, a few from as early as

⁴ A. Zaborski wrote of this incident to E. Majewski (see: Majewski, Papers, letter 12/29.09.1906, no. 3757/J/without inv. no) and to W. Szukiewicz (see: Szukiewicz, Letters, no. 0002746 III/217).

⁵ Michał Eustachy Brensztejn (1874–1938) was a librarian, historian, archivist, ethnographer, amateur archaeologist, collector and a member of the Society of Friends of Learning in Vilnius, the Academy of Learning in Krakow, numismatic societies in Poznań and Krakow, and several other societies and organisations.

⁶ Tadeusz Dowgird (Lith. Tadas Daugirdas; 1852–1919) was a painter, archaeologist, and a member of the Academy of Learning, the Society of Friends of Learning in Vilnius, and the Courland Society of Literature and Art. In the late 1870s and 1880s, he was in charge of the graphic layout of *Wisła*, a geographic and ethnographic monthly. He was persuaded by L. Krzywicki to take up archaeological studies. Beginning in 1907, he was the head of the town museum in Kaunas (to which institution he would later donate his archaeological collections).

⁷ Wandalin Szukiewicz (1852–1919) was an amateur archaeologist, a member-correspondent of the Academy of Learning in Krakow, and a member of the Polish Tourist Society. During 1885–1914 he excavated various sites in the Lida County (now in Belarus). He collaborated with J. Talko-Hryniewicz and M. E. Brensztejn and in 1897–1904 and 1910 corresponded with E. Majewski.

Fig. 3. The collections of A. Zaborski (Piaskowski 1908, p.39).

Fig. 4. The collections of A. Zaborski (Piaskowski 1908, p.39).

the 11th century, and an interesting ethnographic collection of such things as folk costumes, musical instruments, and wooden masks. The owner himself regarded his bibliological collection and his collection of early editions, i.e., the chronicles of Bielski⁸ and Kromer⁹, epistolographic specimens written by members of Lithuanian, Ruthenian, and Polish aristocratic families, some with signatures of historic personages (i.e., kings of Poland not mentioned by name) to be the most valuable.

To house his steadily growing collection, A. Zaborski built a two storey, square wooden

building, which he called his 'museum', in his fruit orchard. The upper floor housed his library, archival documents, and a collection of paintings, the ground floor, the remainder of his collection¹⁰ (Figs. 3, 4). A catalogue of his collections (Szukiewicz, Letters, no. 0002746 III/214, 215) in 1906 listed over 20 000 items (Piaskowski 1908, p.39).

A. Zaborski's unexpected encounter with archaeology and the awareness of his own ignorance in this field persuaded him to seek contact with people who could help him remedy these shortcomings as well as offer support and expert advice. The first

⁸ See: Marcin Bielski, *Kronika wszystkiego świata na sześć wieków rozdzielona i na cztery monarchie z rozmaitych kronik wydana*, [Universal Chronicle, from the earliest time down to his day, divided into six periods]. Kraków, 1564.

⁹ Two chronicles by Marcin Kromer are known: *Martini Cromeri de origine et rebus gestis Polonorum libri XXX*, published in Basel in 1555 (translated into German in 1562 and into Polish in 1611) and *Polonia, sive de situ, populis, moribus, magistratibus et republica regni Polonici libri duo*, published in Cologne in 1577. It is unclear which of these A. Zaborski had in his collection.

¹⁰ In September 1906 A. Zaborski sent E. Majewski 11 photographs with this description: '[the photographs] show: the exterior of the little house where I currently keep my collections, the downstairs interior with a part of the collections, open display cases, and an upper room where I keep the books, documents, and paintings' (Majewski, Papers, no. 3757/J/without inv. no.). These photographic prints are not in the E. Majewski Legacy now in PMA.

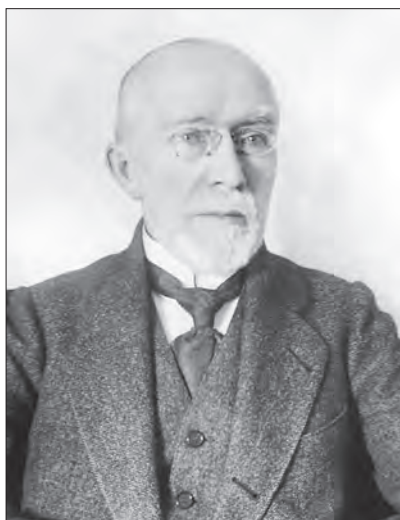

Fig. 5. Erazm Majewski (1858–1922).

person he approached was Maria Butrymówna¹¹, a resident of Jutkoniai (Pol. *Jodkany*), now in Panevėžys District, who is known for investigating a number of barrow cemeteries: Nevėžninkai (Pol. *Niewieźniki*) and Pakalniškiai (Pol. *Pakalniszki*), both now in Panevėžys District (Sawicka, Grižas 2007). A. Zaborski learnt from her about Erazm Majewski¹², the best known archaeologist in the Kingdom of Poland and a resident of Warsaw (Fig. 5), as well as

about his activities in the field of archaeology. M. Butrymówna corresponded¹³ with E. Majewski from the late 1890s, knew him personally¹⁴, and donated her finds to his collections. A. Zaborski obtained E. Majewski's Warsaw address from her and in May 1901 wrote his first letter to him.

It is unknown whether they ever met in person but they would have probably seen each other's likeness since exchanging photographs was customary at that time. A. Zaborski's attempt to see E. Majewski in person on a visit to Warsaw in summer of 1903 failed since E. Majewski and his wife were visiting the seaside at Ostend¹⁵. On several occasions A. Zaborski invited E. Majewski to Pašušvys but the surviving papers do not show that E. Majewski ever made such a visit. We have to conclude therefore that their contacts were limited to exchanging letters.

Today the PMA possesses letters¹⁶ A. Zaborski wrote in 1901–1904 and in 1906 (Figs. 6–8) and photographs¹⁷ of pieces in his collection. The surviving documentation is a valuable source of knowledge about A. Zaborski and his collections. It could be very helpful in any further studies on

¹¹ Maria Butrymówna, the daughter of a squire and owner of the Jutkoniai estate, took an amateur interest in archaeology. Her interest in ethnography led her to record Lithuanian songs and legends which she published in *Wisła*, a geography and ethnography monthly (in volume XVIII–1904).

¹² For a discussion of the role played by Erazm Majewski (1858–1922) in Warsaw's intellectual, social, and cultural life and of his activities and achievements, see Dutkiewicz 1983; Blombergowa 1996; Kołakowski 1996; Lech 1996; Szacki 1996; Krajewska 2006, etc. For basic biographical facts, see Landau 1974; Modrzewska 1983.

¹³ The letters exchanged by M. Butrymówna and E. Majewski during 1899–1902, currently kept in the Department of Scientific Documentation of the PMA, are at present the only known source of information about her.

¹⁴ E. Majewski recorded two meetings with M. Butrymówna in his notes: on 8 December 1901 in Warsaw (see: notebook no. 53) and in May 1905 in Venice (see: notebook no. 63). It is unknown how they had become acquainted.

¹⁵ Between mid-August and late September 1903 E. Majewski and his wife stayed at North Sea coastal resorts in North-western Belgium (e.g., Ostend and Wenduine). During 14 August – 30 September 1903 E. Majewski visited Ostend (West Flanders) and Wenduine (a resort near Ostend).

¹⁶ See: Majewski, Letters, folder XIII, file 17: letters nos. 3757/A/2656–2660, 2663–2668, postcard no. 3757/A/2661, money cable no. 3757/A/2362; Majewski, Papers, no. 3757/I/without inv. no.; Majewski, Materials, a letter without inv. no. a list of finds and freehand drawings without inv. no.

¹⁷ See: Majewski, Materials, photographic prints of photograph inv. no. 473 (3 items without inv. no.). Sent by A. Zaborski to E. Majewski in 1905 and in 1906, they show ethnographic objects from A. Zaborski's collections (9 prints of spinning wheel treadles, 1 of towel racks, 1 of musical instruments). Majewski, Materials, 32 photographic prints, inv. book., PDN no. 2713. Sent by A. Zaborski to E. Majewski in 1905 and in 1906, they show archaeological objects possessed by A. Zaborski and are incorrectly labelled as 'the Szukiewicz collection in the Society of Friends of Learning in Vilnius' [*zbiory Szukiewiczza Tow.[arzystwa] Przyj. [aciół] Nauk w Wilnie*].

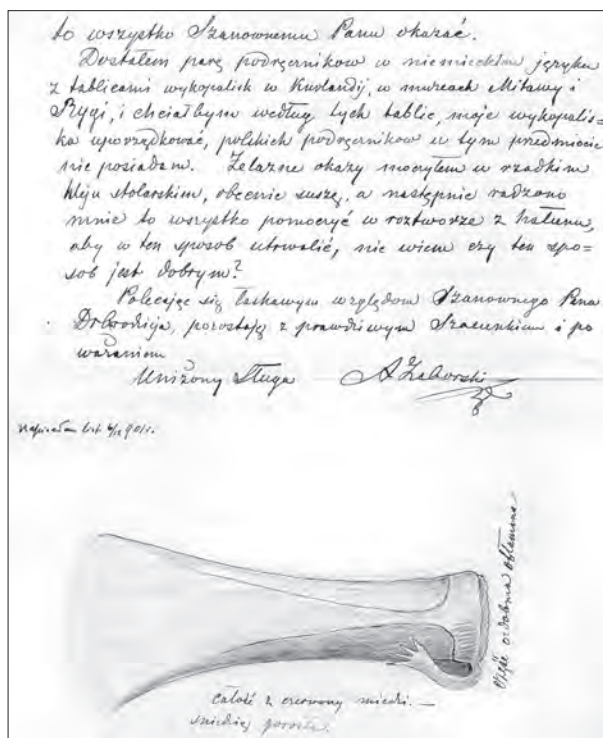

Fig. 6. A letter from A. Zaborski to E. Majewski. From the PMA collection.

the original artefacts, allowing some of them to be identified and perhaps offering insight into their context. A. Zaborski's letters remain a perfect source of the history of archaeology and amateur investigations in Lithuania.

These letters contain autobiographic information, including personal confidences, e.g., about the state of his health. Nevertheless the dominant subject is archaeology and conservation. The letters contain many requests for specialist literature, tips, and advice. On several occasions A. Zaborski admits to having no archaeological knowledge whatsoever and calls himself an 'utter layman.' He confesses to not being able to even name correctly all of the pieces in his collection. To make things

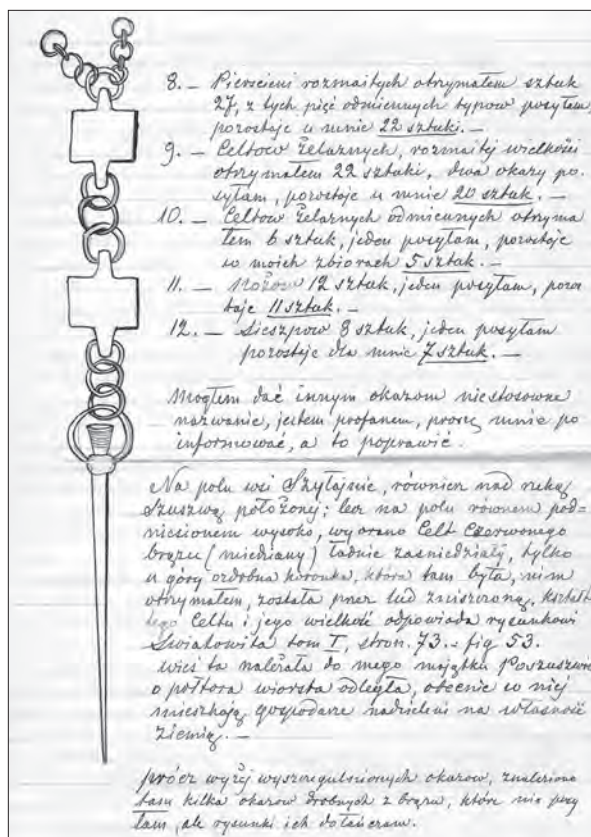

Fig. 7. A letter from A. Zaborski to E. Majewski. From the PMA collection.

worse, at that time he had no literature¹⁸ to use as a reference. His library contained only a few studies in German (their names are unknown) describing archaeological and historic finds from Courland that were held in the museums in Jelgava and Riga. E. Majewski responded by sending A. Zaborski issues of *Światowit*¹⁹, his publications on archaeological subjects, and his ethnographic and linguistic essay compilations.

The letters contain requests for advice on matters relating to artefact conservation. A. Zaborski tried to stabilize artefacts by soaking them

¹⁸ Only in July 1906 would A. Zaborski receive from its author the book *Szkiecy z archeologii przedhistorycznej Litwy* [Studies in the Archaeology of Prehistoric Lithuania], Szukiewicz 1901. See: Szukiewicz, Letters, letter 15.07.1906, no. 0002746/214, 215.

¹⁹ *Światowit*, an annual devoted to 'prehistoric archaeology and the study of early Polish and Slav culture' was established in 1899 by E. Majewski as well as edited and financed by him. In it he published illustrations and fragments of letters from contributors who had accidentally encountered an archaeological site.

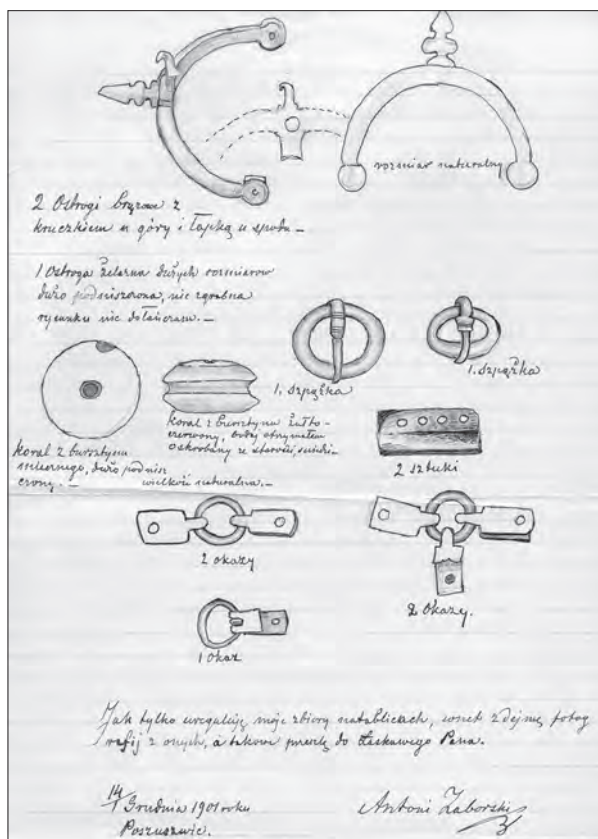

Fig. 8. A letter from A. Zaborski to E. Majewski. From the PMA collection.

in thin carpenter's glue and drying. He wanted to use potassium alum²⁰ but had doubts as to whether this method would work (Majewski, Letters, folder XIII, file 17, no. 3757/A/2656). So he sought advice from E. Majewski, a trained chemist-pharmacist²¹ who was regarded in his day as an expert on artefact conservation methods and materials. E. Majewski not

only replied, but also sent his study, published in 1897, on the conservation of ancient objects *Wskazówki do konserwowania przedmiotów starożytnych (wykopalisk)* (Majewski 1897b) with descriptions of methods useful for strengthening objects discovered in the ground and formulae for making the adhesive substances needed in reassembling and conserving finds. These were based on the experience of proficient archaeologists, his own knowledge, and methods accepted and used by conservators in the richest European museums (Fig. 9).

It follows from the content of A. Zaborski's letters and from notes made on them in E. Majewski's hand that the latter replied willingly, made various recommendations, offered hints and comments, and answered questions. He also sent his own requests which A. Zaborski tried to fulfil, although for various reasons he was not always successful (e.g., a request to measure the crania from the cemetery at Pašušvys failed because only a single cranium survived²², the rest having gone missing. A. Zaborski had not expected that they could be of any value for research).

The archaeological objects in A. Zaborski's collection derived both from the nearest locality, the parish of Krakės, and from the province of Samogitia at large. On 1 March 1907 it included 1164 objects²³. A. Zaborski tried to describe the items in his collection but his descriptions were inept. In many cases he used expressions such as 'an ornament with sheet metal pendants', 'an ornament for the head or neck', or 'specimens the name and uses of which are unknown to me, please explain' (the last were described by E. Majewski as

²⁰ Alum, presumably, aluminium-potassium alum, known from ancient times as an agent used in tanning and as a fixative.

²¹ E. Majewski was a trained chemist-pharmacist educated at the Society of Pharmacy school in Warsaw. His completion certificate issued on 28 June 1877 by this school shows a very good mark for chemistry. The making of various medications and developing formulae for cosmetic preparations was his profession.

²² Of the anthropological relics recovered from the burial ground at Pašušvys, only six crania survive, five of which originate from later fieldwork conducted at the site by Lithuanian archaeologists (Miszkievicz 1956, p.90).

²³ This is the number that appears on the 1 March 1907 inventory made in A. Zaborski's (?) hand. It includes 8 wooden folk masks, 152 wooden ethnographic objects, 16 zoological samples preserved in alcohol, 247 items of clothing, 31 maps and plans, 75 armour and weapon specimens, 36 pieces of furniture, 693 'paintings and etchings', 490 miscellaneous items, 239 vessel, glassware, and china specimens, 1297 mineral and paleontological specimens, 277 medals, 4000 numismatic items, 359 bibliographic items, and 10766 documents. The list closes with a remark that some old documents and books in the library have yet to be counted and recorded (National Library of Poland Manuscripts, M. E. Brensztejn, Papers [Materiały M. E. Brensztejna – Muzealia], no. 10681 IV, k. 1).

Fig. 9. Title page of an offprint of E. Majewski's article *Wskazówki do konserwowania przedmiotów starożytnych (wykopalisk)* [‘Advices on the conservation of ancient objects’] (Majewski 1897b).

‘bracelets with thickened terminals’). He recorded information about the find spot and the manner of acquisition or the former owners on purpose-made small boards (Figs. 10–17). This was, as is well known, a common way at that time of storing and displaying small objects of clay, glass, or metal, flint implements, and potsherds. Depending on the type, size, and weight of an object, the board could be made of pasteboard, cardboard, or wood. The sizes also varied: larger boards were hung directly on the walls; smaller ones were placed in cabinets or display cases in a horizontal or semi-horizontal position. The artefacts were placed on the board in a pleasing arrangement and A. Zaborski tried to follow this rule even for larger groups of items and items with complicated shapes. Initially he mounted the finds on the boards using cord or thread, but under E. Majewski's influence he started using bronze wire. We do not know the dimensions or materials of the

boards A. Zaborski used for his collection but we know what they looked like as A. Zaborski had them photographed and sent the prints to E. Majewski in September 1906 (Figs. 18–38).

The largest number of objects in this archaeological collection came from the burial ground at Pašušvys. In December 1901 A. Zaborski drew up a list of the finds from that cemetery and sent it to E. Majewski. At the time he had in his possession 61 bracelets, 27 rings, 14 neck-rings, 38 fibulae, 2 ‘brooches with chains’, 28 celts²⁴, 8 sickles, 12 knives, and ‘a good many bronze beads’.

The finds from Pašušvys were also recorded²⁵ by M. E. Brensztejn in his inventory of the archaeological sites in Kaunas Province: ‘[...] the archaeological objects from this site fill 27 boards in A. Zaborski's col.[lection], and include: of iron – axes, knives, celts, sickles, spurs, etc. – 71 items; of bronze – 48 fibulae, 29 rings, 71 bracelets, 15 neck-rings, 2 chains with a pin and a brooch, 2 spurs, 1 button, 11 fragments of sheet metal and ornaments, and entire strings of beads; of silver – 1 neck-ring and 1 bracelet, and of amber – 1 bead’ (Brensztejn, *Inwentarz*, p.123). M. E. Brensztejn made this inventory when he viewed the collection on 24 June 1906 during a visit to the manor house at Pašušvys, where the owner showed him the collection himself.

A comparison of both lists: from December 1901 and from June 1906 shows an increase in the number of items in the collection over five years, and this despite the fact that no excavation work had been conducted. This may be explained by the fact, mentioned earlier, that many objects were obtained by A. Zaborski only some time after their excavation.

²⁴ Celt – this term is used to describe axes and axe-hammers hafted on wooden handles directly at their blunt end without using a tang or socket (Kraszewski 1860, pp.55–56).

²⁵ Alongside the description of the archaeological collection, M. E. Brensztejn included the following information about the site in his *Inwentarz archeologiczny guberni kowieńskiej*: ‘Pašušvys lies 5.25 km to the west of the town of Krakės. The inhumation cemetery lies beside the road running from Betygala and Ariogala to Krakės, near the River Šušvė on the other side of a ravine. In 1900 and 1901 a series of skeletons lying supine with the head to the north and the arms extended alongside the body were uncovered at a depth of 0.6–1.2 m in ploughed fields. A large number of objects were found next to the skeletons. All of the finds from this burial ground are mounted on 27 boards in Zaborski's collection’.

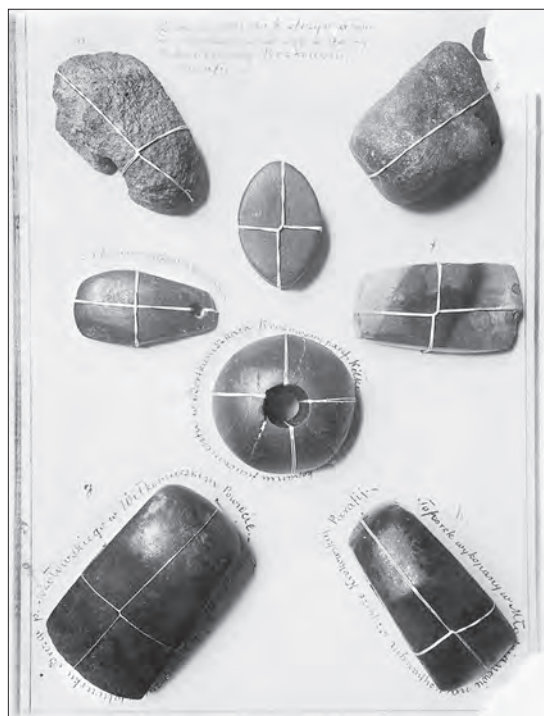
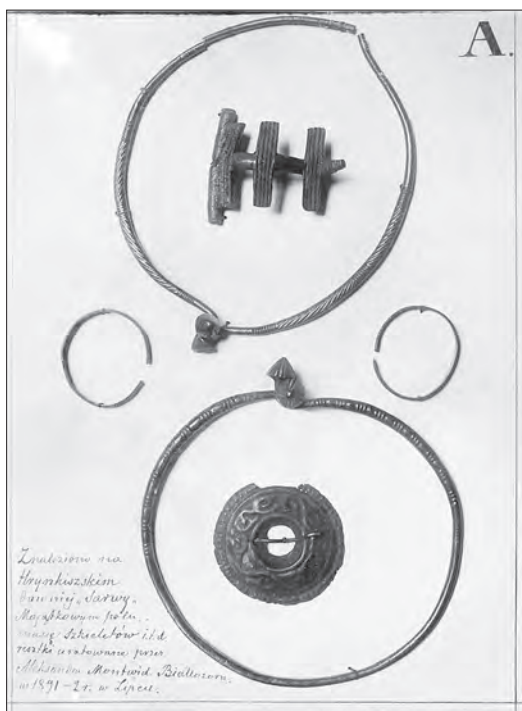

Fig. 10. A photograph of items from A. Zaborski's collection. From the PMA collection.

Fig. 12. A photograph of items from A. Zaborski's collection. From the PMA collection.

Fig. 11. A photograph of items from A. Zaborski's collection. From the PMA collection.

Fig. 13. A photograph of items from A. Zaborski's collection. From the PMA collection.

Fig. 14. A photograph of items from A. Zaborski's collection. From the PMA collection.

Fig. 16. A photograph of items from A. Zaborski's collection. From the PMA collection.

Fig. 15. A photograph of items from A. Zaborski's collection. From the PMA collection.

Fig. 17. A photograph of items from A. Zaborski's collection. From the PMA collection.

Fig. 18. A photograph of items from A. Zaborski's collection. From the PMA collection.

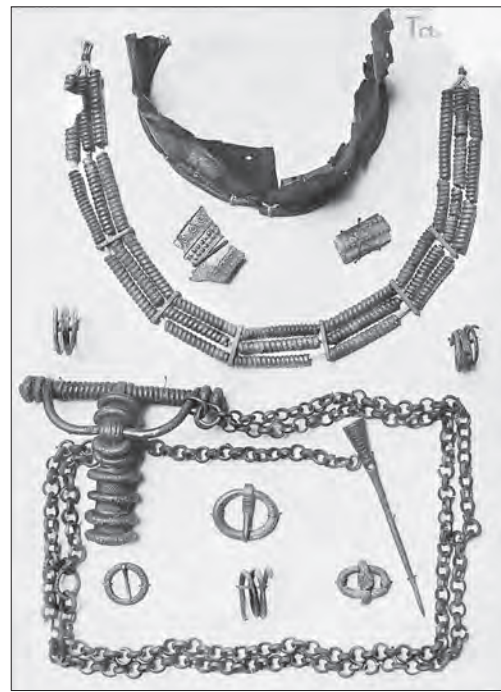

Fig. 20. A photograph of items from A. Zaborski's collection. From the PMA collection.

Fig. 19. A photograph of items from A. Zaborski's collection. From the PMA collection.

Fig. 21. A photograph of items from A. Zaborski's collection. From the PMA collection.

Fig. 22. A photograph of items from A. Zaborski's collection. From the PMA collection.

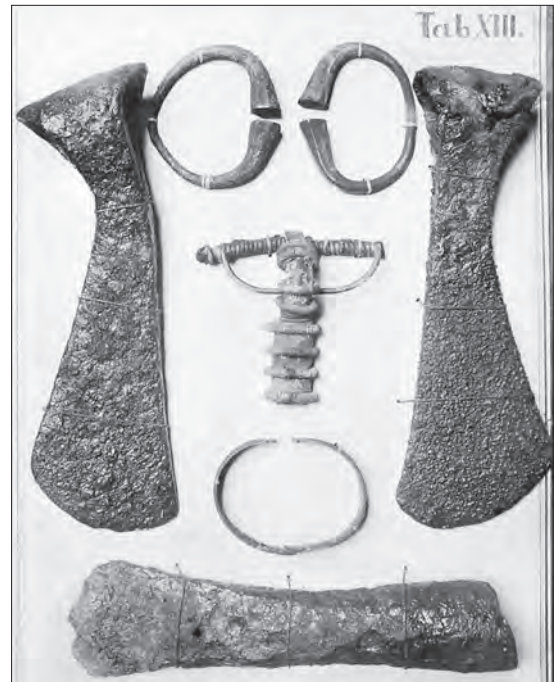

Fig. 24. A photograph of items from A. Zaborski's collection. From the PMA collection.

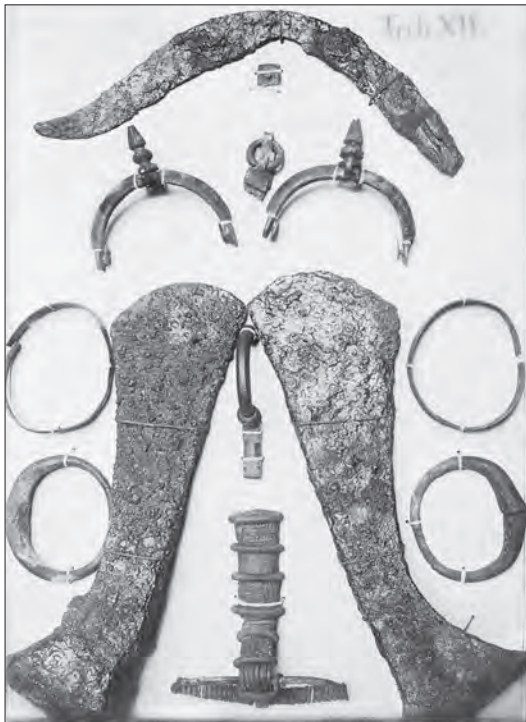

Fig. 23. A photograph of items from A. Zaborski's collection. From the PMA collection.

Fig. 25. A photograph of items from A. Zaborski's collection. From the PMA collection.

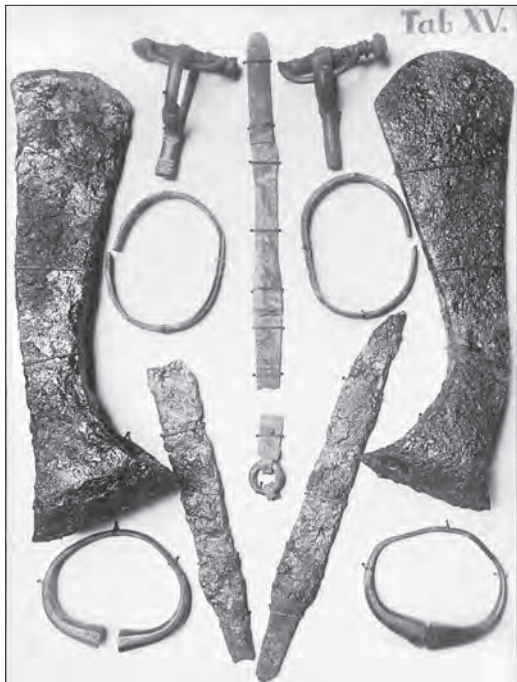

Fig. 26. A photograph of items from A. Zaborski's collection. From the PMA collection.

Fig. 28. A photograph of items from A. Zaborski's collection. From the PMA collection.

Fig. 27. A photograph of items from A. Zaborski's collection. From the PMA collection.

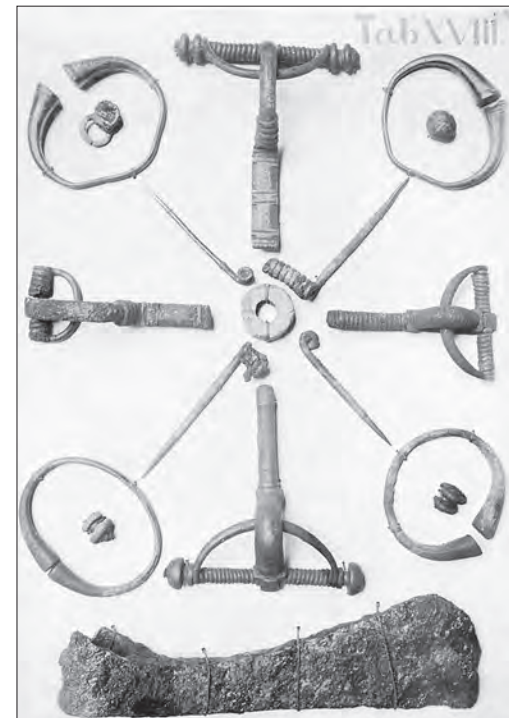

Fig. 29. A photograph of items from A. Zaborski's collection. From the PMA collection.

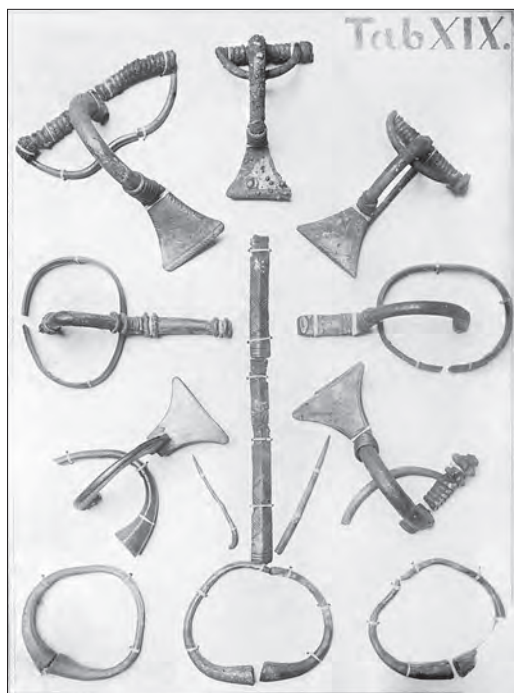

Fig. 30. A photograph of items from A. Zaborski's collection. From the PMA collection.

Fig. 32. A photograph of items from A. Zaborski's collection. From the PMA collection.

Fig. 31. A photograph of items from A. Zaborski's collection. From the PMA collection.

Fig. 33. A photograph of items from A. Zaborski's collection. From the PMA collection.

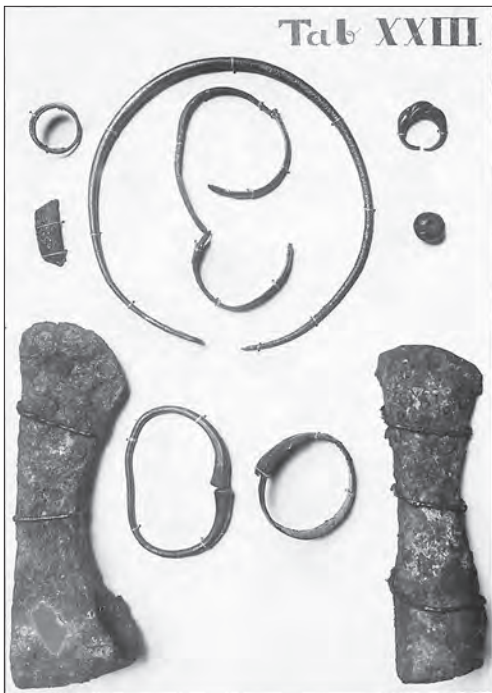

Fig. 34. A photograph of items from A. Zaborski's collection. From the PMA collection.

Fig. 36. A photograph of items from A. Zaborski's collection. From the PMA collection.

Fig. 35. A photograph of items from A. Zaborski's collection. From the PMA collection.

Fig. 37. A photograph of items from A. Zaborski's collection. From the PMA collection.

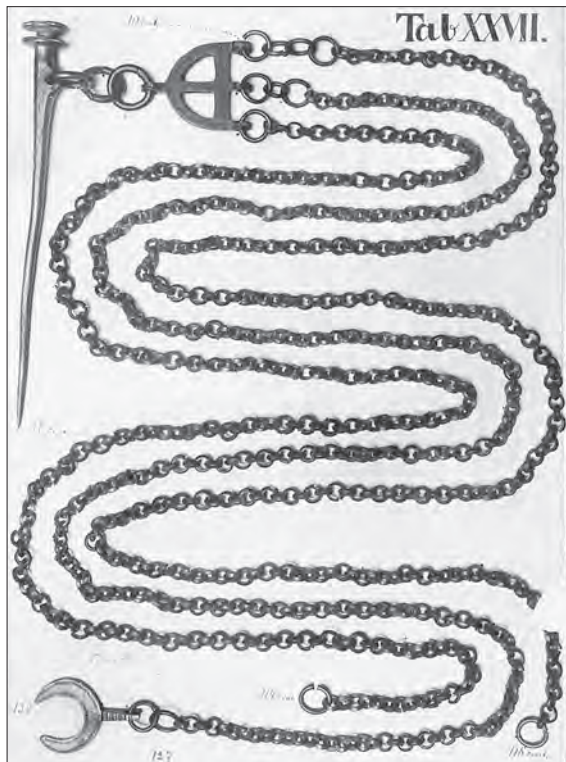

Fig. 38. A photograph of items from A. Zaborski's collection. From the PMA collection.

The question arises whether the archaeological objects from Pašušvys, grouped on the tables, correspond to burial assemblages. We found no confirmation in the surviving records but the

circumstances of the acquisition of the finds and their subsequent fate suggest that they were not.

In his letters to E. Majewski, A. Zaborski described the circumstances of the discovery of the burial ground at Pašušvys and the time and methods of its investigation. He also sent him a set of 34 photographic prints of boards with archaeological items in his collection and freehand drawings of pieces he considered to be of special interest. E. Majewski decided to publish²⁶ this documentation in *Światowit*, in the section 'Communications' (Zaborski 1905, pp.145–146) as A. Zaborski had given him the right to publish all the materials, documentation, and information pertaining to his collections (Majewski, Letters, folder XIII, file 17, no. 3757/A/2658).

In 1902 A. Zaborski allowed E. Majewski to persuade him to make an archaeological investigation but he discovered no new finds. He was also persuaded to plot the extent of the burial ground²⁷ and some of its features on a map of the estate at Pašušvys and to erect a cross at this location. He made a copy of the plan for E. Majewski and sent it to Warsaw as special post but, unfortunately, to this day all attempts to find this document have been fruitless.

In the autumn of 1901 A. Zaborski donated the only surviving cranium²⁸ from the cemetery's

²⁶ A. Zaborski's letters, written in quaint provincial Polish, have a unique ambience. E. Majewski probably also noticed this and decided to retain the text's individual features. Adolf Fedorowicz, the editor and proof-reader of *Światowit*, was less flexible and made no allowances for anything but literary Polish. He was indignant at the tolerance shown by Majewski to – as he described Zaborski – a 'random scrivener'. He maintained that A. Zaborski's style was terribly at odds with logic and a knowledge of the Polish language and that some sentences simply could not be understood (see: Majewski, Letters, folder III, file 10, letter no. 3757/A/534 from 11.03.1906), and that consequently, the entire text needed to be reedited. E. Majewski thought this view exaggerated and evidently did not agree with it. In submitting the text for editing, he gave instructions to make only essential and justified corrections and downright forbade 'making improvements to the original style'.

²⁷ A. Zaborski tried to describe the location of the cemetery to E. Majewski in relation to the existing roads saying that near the burial ground the road ran eastward to the small town of Krakės and the railway station in Dotnuva. It continued in the opposite direction to the towns of Betygala (Pol. *Betygoła*) and Ariogala (Pol. *Ejragoła*). Another road led to the farm at Żylaičiai (Pol. *Żylajcie*) and Šilainiai (Pol. *Szylajnie*), a village which belonged to his estate in Pašušvys, and was a verst and a half or roughly 1.6 km away.

²⁸ E. Majewski submitted this cranium for analysis in 1905 to the Laboratory of Anthropology attached to the Museum of Industry and Agriculture in Warsaw (see the report on the status and activity of the Laboratory: *Sprawozdanie ze stanu i działalności Pracowni Antropologicznej przy Muzeum Przemysłu i Rolnictwa w Warszawie za 1905/1906*, p.2).

excavation in 1900–1901 to E. Majewski's collection, and that December he sent a number of archaeological objects²⁹ from Pašušvys to the Erasmus Majewski Museum in Warsaw. These were entered in the museum's inventory book as nos. 15729–15753 and consisted of: '4 twists of bronze wire and 5 bronze rings of various types, 5 bronze bracelets, a bronze ornament with suspended square pendants, 2 bronze neck-rings, half broken, an iron sickle, a 26 cm iron knife, 4 large bronze fibulae, each different, and 3 iron axes' (Majewski, Inventory, t. I, p.95) (Figs. 39, 40).

In return, in 1904 E. Majewski offered A. Zaborski some flint and stone tools and pottery fragments from various localities in Stopnica County, then in Kielce Province, namely, from: Beszowa (today: Łubnice village) and Ossówka (today: Szydłów village, both in Staszów County, Świętokrzyskie Voivodeship), along with a stone axe³⁰ from the bank of the River Bug, and archaeological objects from Leśniów (today Żarki District, Myszków County, Śląskie Voivodeship). Unfortunately, no more information has been found about these pieces; we only know that A. Zaborski mounted them on nine purpose-made boards³¹.

A. Zaborski incurred great expense to satisfy

his 'antiquarian passion', which forced him to accept a bank loan (Krzywicki 1957, p.429). This directly resulted in his financial ruin as he had no security with which to pay it off. 'Zaborski drowned his fortune in archaeology,' L. Krzywicki (1957, p.430) concluded 'and, without doubt, he was a man who deserved better'.

A. Zaborski bequeathed his collections 'to Vilnius', as he phrased it in his will (Piaskowski 1908, p.39). In practice, this meant that they would pass to the Society of Friends of Learning in Vilnius³². Two months after A. Zaborski's death³³, the Board of the Society met in council to examine this matter and on 5 June 1907 the decision was made to accept the collections. Ludwik Abramowicz³⁴ was put in charge of shipping them from Pašušvys but ultimately this was done by M. E. Brensztejn who sorted the collections and saw to it that they were transferred complete. W. Szukiewicz wrote to M. E. Brensztejn that he deserved the utmost gratitude for saving the collections of the late A. Zaborski from looting by dealers. He had been told by Dr. Władysław Zahorski³⁵ that many had already set their hearts on them³⁶. In August 1907 M. E. Brensztejn received a letter of gratitude from all of the members of the Board³⁷.

²⁹ These objects are currently preserved at the PMA. The oldest dates to the late Roman Period (phases C2–C3), the youngest to the Migration Period (Kowalski 1981, p.54).

³⁰ E. Majewski had purchased a group of stone axes in March 1895 from Nikodem Obrębski, a collector and dealer in archaeological objects (cf. Majewski, Letters, folder VIII, file 20, no. 3757/A/1651–1659). He published a scientific work on them (Majewski 1898b). These objects were fakes (Wrońska-Twardecka 1986, p.33), something E. Majewski did not know at the time.

³¹ See: Szukiewicz, Letters, no. 0002746 III/217.

³² The Society of Friends of Learning in Vilnius operated since 1907 and besides spreading knowledge in Lithuania also engaged in the study of its historical, ethnographic, and natural past. One of the founding members was W. Szukiewicz whom A. Zaborski contacted on the subject of the Museum and who also donated his very rich archaeological collection to the Society.

³³ The date of A. Zaborski's death, 30 March 1907, is given in a letter his son, Witold, wrote to M. E. Brensztejn on 29 April 1907 (LVIA, F. 1135, ap. 6, b. 12, no. 46), but the date of Zaborski's death is given as 1906 in a work by P. Kulikauskas and G. Zabiela (1999, p.179).

³⁴ Ludwik Abramowicz (1879–1939) was a social activist, a publicist, and editor of the *Gazeta Wileńska* and *Przegląd Wileński* newspapers. He was an Ordinary member of the Society of Friends of Learning in Vilnius as of 1907.

³⁵ Władysław Zahorski (1858–1927) was a medical doctor in Vilnius, the author of historical and ethnographic works, an activist of the Society of Friends of Learning in Vilnius, and subsequently, its Chairman during 1916–1927.

³⁶ The letter from W. Szukiewicz to M. E. Brensztejn of 2 November 1907, in manuscript, in the LVIA, F. 1135, ap. 6, b. 10, no. 27.

³⁷ See: Letters of the Society of Friends of Learning in Vilnius on the matter of the acceptance of A. Zaborski's collections [*Korespondencja Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie w sprawie przejęcia zbiorów po A. Zaborskim*], National Library of Poland in Warsaw, Manuscripts no. 010615 IV, k. 89–98.

Fig. 39. A photograph of items A. Zaborski sent to E. Majewski. From the PMA collection.

Fig. 40. A photograph of items A. Zaborski sent to E. Majewski. From the PMA collection.

The collections acquired in the summer of 1907 were assimilated into the Museum, which was organised at that time as an agency of the Society (Zahorski 1912, p.663). The Society's library received A. Zaborski's book collection: 322 works in 427 volumes (Ilgiewicz 2008, p.320). The archaeological objects became the foundation of the museum's prehistoric archaeology section.

Translated by A. Kinecka

APPENDIX

In documents cited below we kept the original spelling and punctuation, only unifying the date formatting as day-month (in words)-year. All of the underlining in the letters was made by the author. We did not include signatures, which are legible and appear underneath each text. The paper sizes of the letters are given in centimetres.

Square brackets [] were used to insert the editor's additions and comments: e.g. doubtful [?], note [!], an illegible word(s) [...].

Majewski, Letters, folder XIII, file 17, no. 3757/A/2656

[Four 27.2 x 21.5 pages written in black ink. The last page has a freehand drawing in pencil at the bottom. Lined paper, with a printed heading in the upper left corner]: 'Antoni Zaborski. / Guber.[nia] Kowieńska, / poczt.[a] stac.[ja] Kroki / Poszuszwie'. 9/27³⁸ Maja 1901 r.

Szanowny panie Dobrodzieju!

Dowiedziałem się, że Szanownego Pana interesuje³⁹, o wszystkim wykopaniem w naszym kraju, – więc wyostałem adres od Panny Butrym⁴⁰ i pośpieszam w tej kwestyj trochę uwiadomić. W mojej posiadłości, w Kowieńskim powiecie, nad rzeką Szuszwą, przed kilkunastu laty, urządzając drogi w danych miejscowościach, to jest prostując, a tem samem skracając, między innymi, zmuszony byłem wyprostować droga i przez moja ziemia idąca; w skutek czego część tej drogi przeprowadziłem nowem miejscem, przez wąwozy i grunta wyrobne, gdzie zaraz za Szuszwą i ruczajem wpadającym do niej, znaleźliśmy bogaty pokład żwiru.

Dla urządzenia tych dróg, jak zarówno na potrzeby mularzy dla murującego się Kościoła, w naszym parafijalnym miasteczku Krokach, dozwoliłem z tego wzgórzka żwir wywozić, tam właśnie natrafiłiśmy na stare mogiły z epoki poganizmu. Śladu trumien żadnych nie znaleźliśmy, grzebani byli nie głęboko, dno tych jam można

³⁸The double dating in use in the Polish territory under Russian control during 1863–1915 resulted from the existence of two calendars: the official Julian calendar and the Gregorian calendar traditionally used in Poland. The Julian calendar (introduced in 46 BC by Julius Caesar) was the official state calendar in Russia until 1918 (and, until 1915, also in the Polish territory under Russian control). At the same time, the Gregorian calendar (introduced by Pope Gregory VIII and accepted in Poland in 1582) was in use in the territory formerly in the Kingdom of Poland. In practice, Julian calendar dating 'lags behind' Gregorian calendar dating: by 12 days in the 19th century, and by 13 days in the 20th century.

³⁹On several occasions E. Majewski published a request in various periodicals for readers to send him information about the archaeological objects in their possession, etc., the first time in *Wędrowiec* (Majewski 1897a, p.376), and subsequently, in *Światowit* and *Wiśła* (Majewski 1899a; 1901a, pp.248–250; 1901b, pp.135, 260; 1902, p.160): '[...] *Wiele osób, nie zajmujących się ani archeologią ani tworzeniem zbiorów, znajduje się w posiadaniu przedmiotów przedhistorycznych. [...] Zwracamy się tedy do posiadaczy oraz ludzi, którzyby o podobnych przedmiotach wiedzieli, z prośbą, aby zakomunikowali bądź niżej podpisanemu, bądź komu ze znajomych archeologów, opis, rysunek, a najlepiej sam przedmiot, jeżeli to jest możebnem, z zaznaczeniem miejsca, skąd pochodzi. Właściciel nic na swej uczynności nie straci. Pozostanie i nadal przy swej własności, ale archeologia zyska wiadomość o odkryciu i notatkę. Ważną ona będzie wskazówką dla nauki nawet wtedy, gdyby okaz zaginął kiedyś, lub uległ zniszczeniu*' (Majewski 1901a, p.76).

⁴⁰M. Butrymówna (cf. Majewski, Letters, folder I, file 38, no. 3757/A/221–225, 227–229 and without inv. no.).

określić od jednego do półtora arszyna⁴¹ najgłębiej od powierzchni ziemi, – chowani byli w kierunku z południa na północ, lecz czy głowy leżały od południa, lub północy, określić nie mogę, bo przeszłego lata kilka miesięcy spędziłem na podruży[!] zagranicą, a pod tę porę najwięcej rozkopano i wydobyto wykopalisk, – czy rozkopaniem została cała mogiła, lub część tylko, i tego obecnie określić nie mogę, bo dalsza część tego żwiru zasianem jest oziminą, więc w jesieni chyba można będzie o tem przekonać się.

Zebrane mam następujące przedmioty:

1/. Okazow żelaznych, jak siekierki różnych kształtów, ostroga, bodaj sierpy, i czy to ostatki od mieczow lub noży sztuk 53.

2/. Okazy z brązu – Broszy, czy sprzążki ozdobne, duże rozmaitego kształtu sztuk 41.

3/. Obrączek czy pierścieni sztuk 17.

4/. Brąsolet[!] małych podobnych do pierścieni – 8.

5/. brąsolet dużych płaskich – 22.

6/. brąsolet grubych rozdzielonych, a może to są części od owoczesnych brosz – 33.

7/. Ostrogi – 2.

8/. Szpilka długa – 1.

9/. Sprzążeczka mała – 1.

10/. łańcuch z broszą ozdobną i szpillką inną (cały) – 1.

11/. rzędy paciorek brązowych ponizanych na szarych domowych niciach, duża ilość (nici porwane, lecz we wnętrzu paciorek nici są wyraźne) po między temi paciorkami są ozdóbki z wiszącymi blaszkami, takich ozdóbek jest sztuk 9.

12/. Częstki blach, i część ozdobnej, czy to od ubrania na głowie określić nie mogę – 2.

13/. Naszyjniki czy dijademy tak z brązu jak ze srebra, sztuk 15.

14/. Paciorek duży z bursztynu – 1.

to i wszystko co otrzymałem z tej mogiły.

O cztery wiorsty⁴² od Poszuszwia, miejsca mego stałego pomieszkania, na ziemi wsi Szyłajnie, która wieś oddałem w zamianę za inne grunta im u mnie nadzielone, – wyorano siekierka (może to ma właściwe inne nazwanie) z czerwonej miedzi, szkoda wielka że ozdobna koronka która tam była, lud nim mnie ją oddał, obłamał, rysunek tego okazu, u dołu dołączam.

Może Szanowny Pan Dobrodziej będzie w naszych stronach, mieszkam o parę mil drogi od Stancij Datnowo, Libawskiej żelaznej drogi, a od trzech lat zbieram rozmaite stare okazy z naszej ziemi, i naszej przeszłości, aby utworzyć miejscowe Narodowe Żmudzkie Muzeum; żeby biedni nasi bracia, biedny nasz lud, nie mający środków na podruże[!] do stolic, lub w oddalone miejscowości, mógł coś kolwiek mieć u siebie w domu i na miejscu oglądać, ze szczerą chęcią chciałbym to wszystko Szanownemu Panu okazać.

Dostałem parę podręczników w niemieckim języku z tablicami wykopalisk w Kurladij, w muzeach Mitawy i Rygi, i chciałbym według tych tablic, moje wykopaliska uporządkować, polskich podręczników w tym przedmiocie nie posiadam. Żelazne okazy moczyłem w rzadkim kleju stolarskim, obecnie suszę, a następnie radzono mnie to wszystko pomoczyć w roztworze z hałunu⁴³, aby w ten sposób utrwalić, nie wiem czy ten sposób jest dobrym?

Polecając się łaskawym względom Szanownego Pana Dobrodzieja, pozostaje z prawdziwym szacunkiem i poważaniem

Uniżony sługa

[a drawing in pencil of an axe with a description in A. Zaborski's hand]: 'Całość z czerwonej miedzi – śniedzią porosta'. 'Część ozdobna obłamana.'

⁴¹ *Arszyn* (arshin) – an obsolete Russian unit of measurement. In the Russian controlled Polish territory during 1849–1915, officially 1 arshin = 0.711167 metre.

⁴² *Wiorsta* (verst) is an obsolete Russian unit of length, 1 verst = 1066.79 metres.

⁴³ *Hałun* (more correctly, *alun*) – presumably, aluminum-potassium alum, known from ancient times as an agent used in tanning and as a fixative.

[in E. Majewski's hand]: 'Napisałem list 6/12 [1]901 r.'

Majewski, Letters, folder XIII, file 17, no. 3757/A/2657

[Two 20.8 x 13.6 pages written in black ink. Lined paper, with a printed heading in the upper left corner]: 'Antoni Zaborski. / Guber.[nia] Kowieńska, / poczt.[a] stac.[ja] Kroki / Poszuszwie.'

13/30 Czerwca 1901 r.

Szanowny Panie!

Czekałem powrotu Łaskawego Pana, aby serdecznie podziękować za przysłane broszurki⁴⁴ o konserwowanie przedmiotów starożytnych, i jeszcze raz ponawiam serdeczne Bóg zapłać!

Najpokorniej upraszam wysłać dla mnie trzy tomy 'Światowita' na ten cel dołączam sześć 6 rubli, również proszę o wysłanie broszur pracy Szanownego Pana Dobrodzieja, które uzna za pożyteczne, abym treść ich wiedział. Bardzo być może, że za mało wysyłam groszy na trzy tomy 'Światowita', lecz że nie wiem ani ceny tego pisma, ani ile tomów tego pisma wydano, to proszę mnie wybaczyć, a wysyłając nałożyć płate⁴⁵ tak za to pismo, jak zarówno i inne dziełka wyżej wspomniane, a o które proszę Szanownego Pana.

Jeszcze raz serdecznie dziękuję Szanownemu Panu Dobrodziejowi o pozostając z prawdziwym szacunkiem i poważaniem

Uniżony sługa

Majewski, Letters, folder XIII, file 17, no. 3757/A/2658

[Six 20.8 x 13.6 pages written in black ink. Lined paper, with a printed heading in the upper left corner]: 'Antoni Zaborski. / Guber.[nia] Kowieńska, / poczt.[a] stac.[ja] Kroki / Poszuszwie.'

14/1 Grudnia 1901 r.

Szanowny Panie!

Łaskawe pismo jego z dnia 6/12.1901 r. otrzymałem, bardzo żałuję, że wcześniej o chęciach Łaskawego Pana nie wiedziałem, bo łatwiej mógłbym to spełnić, mianowicie zebrać czaszki, które obecnie leżą pod sniegiem.

Mieszkam w Kowieńskim powiecie, w Krokowskiej parafii, nad rzeką Szuszwą, od której moja majątność nazwano *Poszuszwiem*, regulując i urządzając tę posiadłość, prostowałem między innymi drogi, co zmusiło mnie w pewnej przestrzeni, przeprowadzić ją wyrobny gruntem gdzie natrafiłem na bogaty pokład żwiru, a co spowodowało, że dozwoliłem ten żwir wywozić na urządzenie drog, jak zarówno do murującego kościoła w Krokach, tem sposobem natrafiono na stare Cmentarzysko.

Prawidłowego poszukiwania tam nie czyniono, to co uzbierałem, mam od ludu, przez mego dozorcę, umyślnie tam ustawionego aby za prawidłowym wybieraniem żwiru doglądał. Tego lata i w jesieni, mieliśmy taki nawał pracy około gospodarstwa, przy ogólnym[!] niedostatku rąk robotnika, że o prawidłowym poszukiwaniu i myśleć nie mogłem, wskutek czego, tego lata bardzo mało przybyło okazów, do uzbieranych w latach zeszłych.

Na miejscu gdzie żwir wybrano, a które było pod Cmentarzyskiem, ustawiłem tej jesieni krzyż, aby kości przodków naszych, około tego krzyża chować. Ja jako profan archeolog, nie wiedziałem że czaszki są potrzebnymi dla naukowych badań, mam jedną zachowaną, którą w tych dniach, zarazem z innymi okazami Szanow.[nemu] Panu wysłę⁴⁶, na przyszłość, wiedząc o tem, będę więcej dbałym, uzbieram to wszystko co dla badania naukowego może być potrzebnem, a proszę o drobiazgowie mnie

⁴⁴ Majewski 1897b.

⁴⁵ *Płata* – payment, remuneration.

⁴⁶ A. Zaborski donated the only surviving cranium from the cemetery at Pašušvys to E. Majewski's collections in the autumn of 1901.

poinformowanie, a z ochotą, z tem, z Łaskawym Panem podzielię się.

Opisu żadnego uczynić nie mogę, bo poszukiwań sam nie czyniłem, skoro kiedy to uczynię, nie omieszkam donieść. Z uzbieranych wiadomości od ludu, którzy biorąc żwir, wykopywali naszych przodków, wiem, że pochowani leżeli twarzą do góry, ręce mieli przeważnie wyprostowane po obu stronach, leżeli w ziemi nie głęboko, około arszyna mniej, lub głębiej, głową do północy a nogi do południa zwrócone. W paczku wysłanym na własność Szanownemu Panu, znajdzie szczegółowe objaśnienie, ile czego zdobyłem. Staralem się udzielić okazy odmiennych typów, o ile w nich miałem dublety. Obecnie jestem zajęty oprawywaniem akwareli, i rysunków ołówkowych, kredkowych, i piórkowych, a że mam sporo olejnych, i stale tego przybywa, chcę urządzić przy projektowaniu muzeum, stałą wystawę szkiców naszych rodaków malarzy, – po ukończeniu tej roboty uporządkuje wykopaliska (po oczyszczeniu i utrwaleniu, podług wskazówek otrzymanych od Szanownego Pana)

przymocowując do tekturowych tablic, a postaram się dokładnie obfotografować, aby tem służył Łaskawemu Panu.

Bardzo wdzięczny będę, jeżeli Szan.[owny] Pan zechce nasze zbiory w zbogacić, obdarowując kolekcją[!] wykopalisk doby kamiennej z Kieleckiego, bo w tym rodzaju nic nie posiadamy. Trzy pierwsze tomy Światowita tej wiosny nabyłem u Łaskawego Pana, następne tomy, proszę mnie wysyłać, jak również i inne Pańskie prace, a prosiłbym o przysłanie Bociana⁴⁷, Wąż⁴⁸, Kukułka⁴⁹, Toporki kamienne⁵⁰, Sowa⁵¹, Rodzina Kruków⁵², to wszystko za opłatą na poczie w Krokach. W zbiorach moich, mam na kilka tysięcy sztuk numizmatyki, bogata kolekcja medali polskich, sporo sztychow starych, trochę starych książek, jak kroniki Bielskiego⁵³, Kromerowi⁵⁴ i innych ciekawych z przeszłości, sporo dokumentów starych, sporo listów naszych przodków zajmujących wybitne stanowiska w dziejach naszej przeszłości, jak Ogińskich⁵⁵, Pacow⁵⁶, Massalskich⁵⁷, Poniatowskich⁵⁸, Sapiechow⁵⁹, Odachowskich⁶⁰, Sołohubow⁶¹, Pocijow⁶²,

⁴⁷ Cf. Majewski 1891.

⁴⁸ Cf. Majewski 1892, pp.87–140, 318–371.

⁴⁹ Cf. Majewski 1898a.

⁵⁰ Cf. Majewski 1898b. E. Majewski had purchased a group of stone axes in March 1895 from N. Obrębski, a collector and dealer in archaeological objects (cf. Majewski, Letters, folder VIII, file 20, no. 3757/A/1651–1659). These objects were fakes (Wrońska-Twardecka 1986, p.33).

⁵¹ Cf. Majewski 1899b.

⁵² Cf. Majewski 1900.

⁵³ Cf. footnote 8.

⁵⁴ The name is misspelt. The correct form is 'Kromera'. Cf. footnote 9.

⁵⁵ *Ogińscy* is a noble Ruthenian-Polish family ('the knyaz of Kozelsk') who were at the height of their power and influence in the Commonwealth during the 17th century (Encyklopedia 1901b, pp.45–46).

⁵⁶ *Pacowie* is a noble family of Lithuania, who use the *Gozdawa* coat of arms and were active in politics starting in the 16th century (Encyklopedia 1901b, pp.217–219).

⁵⁷ *Massalscy* is a princely family of Lithuania who acquired ill repute for an embezzlement scandal and support given to the Targowica Confederation by Ignacy Jakub Massalski, Bishop of Vilnius (1729–1794), who was hanged in Warsaw (Encyklopedia 1901a, pp.23–24).

⁵⁸ *Poniatowscy* – Polish noble family, coat of arms *Ciołek*. Increased in influence during the early 18th century (Encyklopedia 1902a, pp.191–194).

⁵⁹ *Sapiehowie* is a princely family of Lithuania, who was involved in political life from the 15th century onwards. There were two lines: the *siewierska* and the *kodeńska* (Encyklopedia 1902b, pp.310–314).

⁶⁰ *Odachowscy* is a family using the *Odachowski* coat of arms, a variant of the *Nalęcz* coat of arms (Encyklopedia 1901b, p.24).

⁶¹ The name is misspelt. The correct form is 'Sołohubów'. The *Sołohub* family, which used the *Prawdźic* coat of arms, became more influential starting in the 16th century (Encyklopedia 1902b, pp.623–624).

⁶² *Pocijowie* is a noble family associated with the Brest Litovsk Voivodeship. The best known members of this family hail from the 16th–17th centuries (Encyklopedia 1901b, p.562).

Gorskich⁶³, Brzostowskich⁶⁴, Czartoryskich⁶⁵, Kossakowskich⁶⁶, Chotkiewiczów⁶⁷, Gonsiewskich⁶⁸, Chomińskich⁶⁹ i innych, mam listy z epoki⁷⁰ Janusza Radziwiłły⁷¹, które porębał⁷² kilkanaście krzyżów na mogiłach w Świadościu, a z tego proces z duchowieństwem, o tem samym trzydzieście kilka listów, mam kilkadziesiąt podpisów Królów Naszych, piszę o tem dla tego, aby przy zdarzeniu, Szanowny Pan powiedział ludziom pracującym na tym polu, że zgromadziłem materiał potrzebny dla ich pracy, aby o tem oni wiedzieli. Zebrałem trochę broni, zbroi, porcelany, szkła, przedmiotów z zabytków naszej przeszłości i. t.[ak] d.[alej]

Z wiadomości i okazów z wykopaliska, proszę dowolnie rozporządzać się, i pisać, a ja dołożę wszelkich moich starań, aby być w tem pomocą na każde Szanownego Pana zapotrzebowanie.

Polecając się łaskawym względem i pamięci Szanownego Pana Dobrodzieja pozostaję uniżonym sługą

2/15 Grudnia 1901 r⁷³.

[in E. Majewski's hand]: 'napis.[ałem] 12/4. [1]902

Materials taken from the Erazm Majewski Legacy [Spuścizna Erazma Majewskiego, materiały wyłączone⁷⁴] without inv. no.

[Lined paper. Three 34 x 22.4 pages written in black ink, the fourth containing freehand drawings in pencil and black ink with explanations in A. Zaborski's hand].

1. Bransolet znaleziono na Cmentarzysku Poszuszwińskim sztuk 25, z których trzy posyłam, każda odmiennego typu, pozostało u mnie 22 sztuki, z których część jest uszkodzonych, jest i mniejszych, wążkich, cienkich i rzeźbionych odmiennym rysunkiem.

2. Okazów, których nazwania nie wiem⁷⁵, ani ich użytku, a proszę mnie objaśnić, otrzymałem sztuk 36, z tych dwa posyłam, pozostało u mnie 34 sztuki

⁶³ *Górcy* is a Polish family using the *Bogoria* coat of arms (Encyklopedia 1900a, pp.267–269).

⁶⁴ *Brzostowscy* is a family of counts of Lithuania who use the *Strzeżę* coat of arms. Its members made a considerable contribution to diplomacy during the 17th and 18th centuries (Encyklopedia 1898, pp.155–157).

⁶⁵ *Czartoryscy* is a noble family of Lithuania, who use the *Pogoń* coat of arms and who started making their mark in the 15th century (Encyklopedia 1899, pp.125–130).

⁶⁶ *Kossakowscy* is a Polish noble family with many branches, who use the *Ślepowron* coat of arms, alternative name *Korwin*, and who have been known since the 16th century. It also had family estates in Lithuania, Ruthenia, Podolia, and Ukraine (Encyklopedia 1900b, pp.515–518).

⁶⁷ The name is misspelt. The correct form is 'Chodkiewiczów'. The *Chodkiewicz* family of Poland use the *Kościęsza* coat of arms and have been known since the 15th century (Encyklopedia 1898, pp.489–492).

⁶⁸ The name is misspelt. Presumably what is meant here is the *Gosiewski* noble family of Lithuania, who use the *Ślepowron* coat of arms (Encyklopedia 1900a, pp.77, 243–244).

⁶⁹ *Chomińscy* is a noble family of Lithuania, who use the *Poraj* coat of arms (Encyklopedia 1898, pp.504–505).

⁷⁰ 17th century.

⁷¹ Today the correct form would be: 'Radziwiłła'. Prince Janusz Radziwiłł (1612–1655) was Voivode of the Vilnius Voivodeship and Grand Hetman of Lithuania.

⁷² The event described (inaccurately) by A. Zaborski took place at the end of the first half of the 17th century at Svėdasai (Pol. *Świadość*) on the property of Prince Janusz Radziwiłł. The local Roman Catholic priest put up two crosses opposite the manor house of the Calvinist Prince who was provoked and had the crosses dug up and deposited near the rectory. For this deed he was publicly accused of sacrilege. Thanks to the influence of the Radziwiłł family in Lithuania, the prince did not have to bear the consequences of his deed as specified by the law.

⁷³ This presumably is the date on which the letter was completed.

⁷⁴ During 1947–1974 a group of papers, which contained information on archaeological sites (discoveries, research, and small finds) were taken from the E. Majewski Legacy (and no note of this was made). They were placed in folders to which further documentation available on individual sites would be added. This was the result of a reorganization of the Scientific Archive when archaeological sites were arranged in alphabetical order. At present we have succeeded in identifying almost all of this material (letters included) as papers belonging to the E. Majewski Legacy (Krajewska 2008, p.15).

⁷⁵ On the margin, E. Majewski wrote in pencil: 'Bransolety z końcami zgrubiałemi'.

– w pozostałych u mnie jest okazów mniejszych, jest jedna płaska, wiele kanciaste, z trzykantowem zakończeniem, z sześciokantowem, okrągłe, jak dokończony okaz, oraz z białego i żułtego[!] metalu.

3. Ozdoby na głowa, lub szyja, otrzymałem sztuk 14 – z tych dwie posyłam, pozostało 12 sztuk, z których dwa okazy są o dwóch do połowy Łęczkach, dwa ozdobne w formę i wykończenie i te są z białego metalu, a o wiele większe.

4. Ozdób z blaszkami otrzymałem 9 sztuk, z tych jedną posyłam, pozostało u mnie takich samych sztuk 8.

5. Paciorek brązowych sporo, cztery okazy, po dwa odmiennego typu, posyłam, w niektórych przechowały się nicie, – po między tem są cztery brązowe spójnie [rysunek odręczny] z trzema otworami, pozostawiłem to u siebie, aby na tablicach utworzyć całość.

6. Fibuły czy broszy, posyłam 4 okazy, z których 3 pod N[umerem] 6, a jedna po[d] N[umerem] 7. takich okazów pozostało u mnie całych sztuk dwadzieścia, a siedemnaście uszkodzonych, ogółem sztuk 34.

7. pod tym numerem dokończona brosza, prócz wyżej pomienionych, otrzymałem dwie takie same z łańcuchami, podwojnemi, długość łańcuchow podwojnych do połończenia w jeden wynosi 69 centymetrów, wielkość przedziw całego łańcucha do połończenia, jest jednostajna, tylko jeden łańcuch jest rozerwany, i części jego brakuje. Zakończenie tego łańcucha od połończenia dwóch łańcuchow, aż do długiej szpilki, na odwrotnej stronie w naturalnej wielkości narysowałem [a drawing in A. Zaborski's hand].

8. Pierścieni rozmaitych otrzymałem sztuk 27, z tych pięć odmiennych typow posyłam, pozostaje u mnie 22 sztuki.

9. Celtow żelaznych, rozmaitej wielkości otrzymałem 22 sztuki, dwa okazy posyłam, pozostaje u mnie 20 sztuk.

10. Celtow żelaznych odmiennych otrzymałem 6 sztuk, jeden posyłam, pozostaje w moich zbiorach 5 sztuk.

11. Nożow 12 sztuk, jeden posyłam, pozostaje 11 sztuk.

12. Sieszpow[!] 8 sztuk, jeden posyłam, pozostaje dla mnie 7 sztuk.

Mogłem dać innym okazom niestosowne nazwanie, jestem profanem, proszę mnie poinformować, a to poprawić.

Na polu wsi Szyłajnie, również[!] nad rzeką Szuszwą położonej; lecz na polu Równem podniesionem wysoko, wyorano Celt czerwonego brązu (miedziany) ładnie zasiedziały, tylko u góry ozdobna koronka, która tam była, nim otrzymałem, została przez lud zniszczoną, kształt tego Celtu i jego wielkość odpowiada rysunkowi Światowita tom I, stron.[a] 73, – fig.[ura] 53. Wieś ta należała do mego majątku *Poszuszwie* o półtora wiorsta odległa, obecnie w niej mieszkają gospodarze nadzieleni na własność ziemią.

Prócz wyżej wyszczególnionych[!] okazow, znaleziono tam kilka okazow drobnych z brązu, które nie posyłam, ale rysunki dołączam [a drawing described in A. Zaborski's hand]: 2 ostrogi brązowe z kruczkim u góry i łapką u spodu – rozmiar naturalny, 1 ostroga żelazna dużych rozmiarow dużo podniszczona, nie zgrabna, rysunku nie dołączam, koral z bursztynu mlecznego, dużo podniszczony – wielkość naturalna, koral z bursztynu żółto[!]-czerwony, bodaj otrzymałem oskrobany ze starości, śniedzi, 1 szpązka, 1 szpązka, [spojnie] 2 sztuki, [kółka z blaszkami] 2 okazy, 2 okazy, 1 okaz.

Jak tylko ureguluję moje zbiory na tabliczkach, wnet zdejmę fotografij z onych, a takowe przeszlę do Łaskawego Pana.

14/1 Grudnia 1901 roku Poszuszwie

Dołączam zdjętą umyślnie, kopię z cząstki planu z majątności Poszuszwia, właśnie to miejsce gdzie się znajduje Cmentarzysko, oznaczyłem to miejsce czarnym krzyżem, bo jak wyżej wzmiankowałem, tej jesieni tam krzyż ustawiłem, – obok dalej po za drodze obeznaczone miejsce, jest to właśnie jest to właśnie gdzie zwir wywożą na drogi; lecz tam nic nie znaleziono, mogiły idą w tym kierunku jak

oznaczyłem kropkami i przypuszczam że tam sporo wykopalisk dostaniemy.

Tusz mnie pozalewał pisząc, i wyszło nie wyraźnie, dla tego powtórzyć[!] nadpisy na drogach, obok Cmentarzyska droga wiedzie w kierunku wschodu do miasteczka Krok i stancji Datnowo Libawskiej⁷⁶ żelaznej drogi, dalszy ciąg tej drogi w odwrotnym kierunku wiedzie do miasteczek Betygoły i Ejragoły. inna droga z nie wyraźnym nadpisem głosi do folwarku Żytajcie i wsi Szyłajnie.

W parku, oznaczone miejsce blisko[!] środkowego kłabu[!] czerwoną literą a, b i między budowlami gospodarskimi literą c, są to pomniki wykonane przez artysta rzeźbiarza Antoniego Szczygielskiego, z kieleckiego białego piaskowca, dorodniejsze nad naturalna wielkość, pod lit.[erą] a/ Henryka Sieńkiewicza, pod literą b/ Bolesława Prusa a pod liter[ą] c/mego patrona S-tego [Świętego] Antoniego – wzmiankuję o tem, aby Szanowny Pan wiedział, że i na głuchej Żmudzi, ludzi wiedzy i pracy cenimy.

Majewski, Letters, folder XIII, file 17, no. 3757/A/2659

[Four 20.8 x 13.6 pages written in black ink. Lined paper, with a printed heading in the upper left corner]: ‘Antoni Zaborski. / Guber.[nia] Kowieńska, / poczt.[a] stac.[ja] Kroki / Poszuszwie’.

[The envelope survives, grey, 11.8 x 14.4, damaged, presumably when it was opened, with an address in A. Zaborski’s hand in Russian and in Polish. Its markings show the letter had been registered].

20/7 Grudnia 1902 r.

Szanowny Panie!

Zapewno zdziwi Pana moja tak spozniona odpowiedź na list Szanownego Pana pisany do mnie w Kwietniu b.[ieżącego] r.[oku], lecz wynikło to nie z mojej winy. Chciałem przede wszystkim zadosyć uczynić proźbie[!] Szanownego Pana i przesłać Mu żądane pomiary czaszek, oraz rysunki nowych okazów, jakie miałem nadzieję znaleźć na dawnym cmentarzysku. Wziąłem się tedy do prawidłowych poszukiwań, które, niestety, pozostały bez skutku. Cmentarzysko owe już w pozaprzeszłym i zeszłym roku było rozkopane doszczętnie i okazy, z których zdjęcia fotograficzne przeselałem obecnie, pochodzą z owego czasu. Na nieszczęście bawiłem wówczas za granicą. Kopali ludzie prości nieznający się na rzeczy, o prawidłowym tedy poszukiwaniu mowy być nie mogło – tem się tłumaczy tak mała ilość zachowanych czaszek z których jedyną przeselałem Szanownemu Panu. Byłbym może wcześniej przesłał niniejsze fotografie, lecz byłem tak zalterowany⁷⁷ i przygnębiony pożarami, które perjodycznie w jednym miesiącu mnie nawiedzały, iż kompletnie nie byłem zdolny myśli zebrać. Choć do rzeczy to nie należy, nadmienić muszę, aby Szanowny Pan miał pojęcie co dzieje się u nas na Świętej Żmudzi, że w pożarach owych (rzecz trudna do uwierzenia!) widzę intrygi księży, z którymi od dawna toczę walkę za ich chciwość i niegodziwe czyny; a że ci wszyscy należą do tak zwanej partii litwomianów⁷⁸, unikających jak zarazy polskiego języka, przeciw czemu ja stawiam veto, ogłosili mnie tedy za odszczepieńca i renegata, nie szczędząc przytem kłamstw i nędznych insynuacji. Nie pisałbym o tem, gdybym nie wiedział, iż Szanowny Pan będąc wspólnym pracownikiem ‘Wisły’⁷⁹ – może się spotkać lub słyszeć o podobnych artykułach, których miano:

⁷⁶The name is misspelt. The correct form is ‘Lipawskiej’. Cf. footnote 1.

⁷⁷Zalterowany – agitated, upset.

⁷⁸Litwomani – members of a Lithuanian national movement arising after the failure of the January Uprising and in sharp opposition to the Polish movement.

⁷⁹During 1899–1905 E. Majewski was Chief Editor of *Wisła*, the geography and ethnography monthly (he edited volumes XIII–XIX). He took this position at the request of Jan Karłowicz, the previous editor (since 1888) and his friend, then seriously ill, and filed his resignation due to a lack of subsidies.

falsz i zemsta! ('Wisła' jak słyshałem czerpie wiele wiadomości o litwinach z owych gazet).

Z przesłanych 21 zdjęć fotograficznych kilka bransolet oraz na tablicy III-ej naszyjnik są srebrne – reszta zaś przedmiotów brązowe – na tablicy IV znalazłem w paciorkach brązowych nici, które aczkolwiek zbutwiały, zachowały się jednak, fotografa 22-ga przedstawia dwa kamienie znalezione u mnie na polu – zagadkowy znak na jednym z nich, a wyżłobienie na drugim nie wiem co oznacza.

W razie gdybym odkrył u siebie jakie nowe cmentarzysko – niezwłocznie zawiadomiłbym Szanownego Pana, aby raczył do mnie się pofatygować i przeprowadzić robotę prawidłowo i ze znajomością rzeczy.

W liście swym z dnia 12 Kwietnia pisał Szanowny Pan o wysłaniu do mnie narzędzi krzemienych oraz broszur i prac łaskawego Pana, których dotychczas nie otrzymałem.

Prosiłbym też o przysłanie mi pod opłatą pocztową IV tomu 'Swiatowita' – którego również nie otrzymałem.

Łącząc wyrazy prawdziwego Szacunku i Poważania sługa

[in E. Majewski's hand]: odp.[isałem] 24/XII [1]902

Majewski, Letters, folder XIII, file 17, no. 3757/A/2660

[Graph paper. Two 21 x 13.4 pages written in black ink].

27/14 Grudnia 1902 r. z Poszuszwia

Szanowny Panie,

w przeszłym roku otrzymałem od Szanownego Pana III-ci tom 'Swiatowita', lecz że poprzednio nabyłem razem trzy tomy, więc przysłany osobno odesłałem napowrót Sz.[anownemu] Panu razem z czaszka i okazami.

Tomu IV-go Swiatowita nie posiadam, prócz obietnicy Sz.[anownego] Pana z dnia 12 Kwietnia że mnie go wyśle.

Serdecznie dziękuję za tak łaskawą i pośpieszną odpowiedź, która niejako rzuciła pewne światło, na kwestje, co do których byłem innego mniemania.

Pragnąłbym bardzo abym posłanemi zdjęciami fotograficznymi z mego wykopaliska mógł wyświadczyć Szanownemu Panu jakąś przysługę.

Łącząc wyrazy prawdziwego Szacunku i Poważania Sługa

Majewski, Letters, folder XIII, file 17, no. 3757/A/2661

[Standard Russian postcard, the text is in black ink on the reverse].

13/31 Stycznia 1903 r. z Poszuszwia

Szanowny Panie,

za pamięć o mnie oraz za nader zajmujące dziełko⁸⁰ przesłane mi przez Sz.[anownego] Pana najserdeczniejsze składam Mu dzięki.

Pozostaję z należnym Szacunkiem

Majewski, Letters, folder XIII, file 17, no. 3757/A/2362

[Postal order for 5 roubles (part of which is for the recipient), standard Russian, text in black ink].

3/21 Grudnia 1903 r.

Szanowny Panie, byłem tego lata w Warszawie i odwiedzałem Pana, chciałem widzieć Jego zbiory, lecz niestety, nie zastałem, Szanowny Pan bodaj był⁸¹ za granicą. Slicznie dziękuję za przesłany V tom 'Swiatowita', lecz że nie otrzymałem IV tomu, którego mnie brakuje do kompletu, to upraszam o wysłanie czwartego tomu, na ten cel dołączam 5 rubli, jako płaata za oba tomy – koszta przesyłki pocztą obu tych książek, proszę o zaliczkę pocztową – które pieniądze opłacę na poczcie przy odbiorze czwartego tomu 'Swiatowita'. Proszę przyjąć Powinszowania Nowego

⁸⁰ In 1903 two works by E. Majewski came out: 'Ancient Slavs in the lands of today's Germania' (Majewski 1903b) and 'The origin of the poppy plant' (Majewski 1903a). We did not establish which of these two E. Majewski sent to A. Zaborski.

⁸¹ Cf. footnote 15.

Roku ze szczerem życzeniem szczęścia i wszelkiego powodzenia. Pozostaję z Szacunkiem i Poważaniem Sz.[anownego] Pana przyjazny servus⁸²

Majewski, Letters, folder XIII, file 17, no. 3757/A/2663

[Graph paper, yellowed with age. A single 20.9 x 13.1 page written in black ink].

16/3 Stycznia 1904 z Poszuszwia

Wielce Szanowny Panie,

serdecznie dziękuję za książki, za Jego łaskawa czynność i serce dla mnie – pięć rubli które posłałem, proszę obrócić w korzyść biednych, według swojej woli i chęci.

Za obiecane okazy z epoki kamiennej serdecznie, serdecznie dziękuję – zbiory moje powoli, ale stale powiększają się, a przy pomocy dobrych a chętnych ludzi, zawsze coś dla naszego biednego społeczeństwa stworzę. Cieszy mnie, że nasz lud miejscowy, od czasu do czasu ogląda, i to go zajmuje.

Zawsze ze szczerym a głębokim Szacunkiem i Poważaniem sługa

Majewski, Letters, folder XIII, file 17, no. 3757/A/2664

[Graph paper, yellowed with age. A single 21 x 13.5 page written in black ink].

12/30 Marca 1904 r. z Poszuszwia

Szanowny Panie,

serdecznie dziękuję za przysłane okazy, korzystając będę z tablic i wskazówek 'Swiatowita' – aby to uporządkować – większość okazów mają nadpisy miejscowości z kąd[!] pochodzą, po rozdzieleniu na grupy, małe okazy bez oznaczeń, ja sądzę, wypadnie dowolnie rozdzielić, aby potworzyć tablicy na wzór 'Swiatowita'.

Jeszcze raz serdecznie, serdecznie W.[ielce] Sz.[anownemu] Panu dziękuję, wzbogaciłeś Sz.[anowny] Panie zbiory moje okazami, których

nie posiadałem; po urzędzeniu na tablicach, będzie to zbiór pokaźny a bogaty. Bóg zapłać! za łaskawą czynność, pomoc i ofiarność.

Proszę przyjąć wyznanie głębokiego Szacunku i Poważania od przyjaznego a uniżonego Sługi

[in E. Majewski's hand]: odp.[isałem] 22.IV. [19]04

Majewski, Letters, folder XIII, file 17, no. 3757/A/2665

[Graph paper, yellowed with age. A single 21 x 13.5 page written in black ink].

11/29 Maja 1906 r. Poszuszwie poczta Kroki.

Szanowny Panie,

Serdecznie i uprzejmie dziękuję Łaskawemu Panu za pomieszczenie o moich okazach archeologicznych w Jego piśmie, a zarazem za przysłanie VI tomu 'Swiatowita'.

Kiedyś Szanowny Pan mnie obiecał odmienny typ toporka kamiennego; jeżeli Łaskawy Pan miałby jaki okaz tego typu⁸³ zbywającym, to bardzo prosiłbym o takowy, bo w moich zbiorach tego nie ma.

Proszę przyjąć wyznanie szczerzego Szacunku i Poważania od przyjaznego Sługi

Majewski, Letters, folder XIII, file 17, no. 3757/A/2666

[Three 21.3 x 13.5 pages written in black ink. Lined paper, with a printed heading in the upper left corner]: 'Antoni Zaborski. / Guber.[nia] Kowieńska, / poczt.[a] stac.[ja] Kroki / Poszuszwie'.

6/23 Czerwca 1906 r.

Szanowny Panie,

z przyczyny cierpienia sercowo–nerwowego, które mnie od zimy prześladowuje, a przy skomplikowanej kuracji, nie mogę z domu wyjeżdżać, i mało mogę ruchu używać; bo przy chodzeniu, zaraz w sercu bole napastują.

⁸² *Servus* (in Latin) – servant.

⁸³ E. Majewski underlined the expression 'okaz tego typu' in red crayon and with the same crayon wrote the name: 'sarmacki'.

To spowodowało, że obecnie pracuję nad skatalogowaniem wszelkich okazów, które zdążyłem zebrać, dla przyszłego naszego narodowego Muzeum na Litwie, lub Żmujdzi.

Szanowny Pan był tak łaskaw i tak dobry podarować, dla tegoż zbioru, sporo okazów przedhistorycznych i tak: otrzymałem okazy z gub. [erni] Kieleckiej powiatu Stopnickiego, z Beszowy, gmina Olesnicka, z Ossowy, gmina Szydłowiecka, i z Leśniowa, gdzie ta miejscowość się znajduje, odnaleźć nie mogłem?

Z nadpisów uczynionych przez Szanownego Pana, na niektórych okazach oznaczono rok pracy 1900. – przytem część przysłanych okazów była z sypana[!] w posyłce, bez żadnych wskazówek.

Uprzejmie proszę Drogiego Pana o objaśnienie, do jakiej gub.[erni], powiat.[u] i gminy zaliczyć miejscowość Leśniów, i czy mam prawo, tę część okazów przysłanych bez objaśnienia, zaliczyć w katalogu do Stopnickiego powiatu Kieleckiej gub. [erni]. W opisie o zbiorach Szanownego Pana, wskazano, że wszystkie okazy są przyczepiane do tablic drutem, ja przyczepiałem niemi, chciałbym i to u mnie przerobić według wskazówek Łaskawego Pana, i dla tego prosiłbym bardzo, w łaskawej Jego odpowiedzi, w liście, przysłać mi małeńki kawałek drutu używanego na ten cel, abym mógł taki sam drut sprowadzić.

Proszę przyjęc wyznanie szczerego Szacunku i Poważania

Do jakiej miejscowości zaliczyć, otrzymane próbki z ceramiki, i jak właściwiej nazwać, bo [w] 'Swiatowicie' spotkałem wyrażenia 'skorupy gliniane'.

[in E. Majewski's hand]: odpis.[ałem] 12/7. [19]06 i wysłałem różn.[ych] okazów trochę. 2 siekierki

Majewski, Letters, folder XIII, file 17, no. 3757/A/2667

[Four 21.3 x 13.5 pages written in black ink. Lined paper, yellowed with age, with a printed heading in the upper left corner]: 'Antoni Zaborski. / Guber.[nia] Kowieńska, / poczt.[a] stac.[ja] Kroki / Poszuszwie'.

21/8 Lipca 1906 r.

Szanowny Panie,

uprzejmie i serdecznie dziękuję za podarowanie kamiennych siekierek i innych tak slicznych i imponujących narzędzi krzemiennych. Z uprzednio podarowanych przez Łaskawego Pana, okazy ugrupowałem na ośmiu tablicach, czyniąc nadpisy z jakiej miejscowości pochodzą, i odsyłaczy, do opisanie i tablic zamieszczonych w 'Swiatowicie'. Z obecnie otrzymanych okazów, chyba jeszcze kilka tablic ugrupuję.

Jeżeli Szanowny Pan będzie tak dobrym a zechce przysłać broszurkę, w której jest opisanie o siekierkach z nad Bugu, bardzo będę Mu wdzięcznym, bo bardzo jest pożądanem, mieć szczegółowe (!) objaśnienia przy okazach, znajdujących się w zbiorach.

Z łaski i uczynności Łaskawego Pana nasze litewskie zbiory, w z bogaciły się slicznymi okazami z Królestwa.

Zamierzam utworzyć stowarzyszenie z kilku osob, pracujących w kierunku zbierania okazów z przeszłości, aby uzbierane przedmioty przez jednostki, były poniekąd własnością całego stowarzyszenia, i żeby w razie śmierci którego z członków stowarzyszenia, te zbiory nie rozproszyły się, i nie podlegały prawu spadkowemu czyli sukcesyi, – w tym przedmiocie już pisałem do p.[ana] Michała Brensztejna, rozliczam⁸⁴ że p.[an] Wandalin Szukiewicz (Szukiewicz, Letters, no. 0002746 III/215) i Tadeusz Dowgird zechcą z ochotą położyć się w tym celu, a za pomocą tych panow, może i więcej osob przyciągniemy.

Największa bieda będzie dla nas, zdobycie odpowiedniego pomieszczenia na zbiory, ja sądzę, że te zbiory skoncentrujemy w Wilnie. Wilno ma

⁸⁴ *Rozliczam* – meaning: I am counting on this.

jedno muzeum, nad utworzeniem którego pracował Tyszkiewicz⁸⁵ i inni; lecz to pomieszczenie jest za małe, a przytem po 63 roku, te zbiory zostały zrabowane i przeważna a cenniejsza ich część, zostały wywiezionemi do Moskwy i Petersburga, a same muzeum przechszczone na Murawijewskie muzeum⁸⁶, a taka firma dla nas jest nie pożądaną. – Żyjemy w ciężkich i strasznych czasach, może czas wytworzy coś lepszego i dla nas, może będziemy mieli prawo, nasze zbiory umieścić w pomieszczeniu, pod nazwą Narodowych Zbiorow. W każdym razie mamy przed sobą jeszcze wiele pracy, wiele zachodu i zabiegow, aby zdążyć do celu.

Proszę przyjąć jeszcze raz moje serdeczne podziękowanie, a zarazem wyznanie szczerego, głębokiego Szacunku i Poważania od przyjaznego i uniżonego Sługi

Erazm Majewski Papers [Materiały Erazma Majewskiego], no. 3757/J/nn

[Plain paper, yellowed with age, in the upper left corner monogram 'AZ'. Four 21.2 x 13.4 pages written in black ink].

Poszuszwie 12/29 wrzesień 1906 r.

Szanowny Panie,

Za opisanie o Toporkach z nad Bugu serdecznie dziękuję, prosiłbym objaśnić, czy te toporki były wydobyte w granicach Rosji lub Galicji, – przytem Leśniow i Żarki pod Częstochową, do jakiej Gubernii i Powiatu są zaliczone?

Do dokompletowania fotografii z Cmentarzyska Poszuszwianskiego, posyłam zdjęcia⁸⁷, których

okazy udało się mnie dopełnić na tablicach XXII, XXIII, XXIV, XXV, XXVI, XXVII. Na tablicy XXV u dołu jest okaz żelazny, ciekawy dla mnie – do jakiego użytku to mogło służyć, gdyby ten wałek żelazny, z jednym końcem spiczastym u tępego końca miał główkę, sądziłbym że to jest sworzeń do bryki (kary, fury). Obecnie nie mogę odgadnąć jakie miał przeznaczenie. Tablica XXVII przedstawia imponujący potrujny(!) łańcuch, długość jego oznaczyłem w centymetrach na tablicy, co jest widocznem na odbitce, do jakiej ozdoby on służył i w jaki sposób go noszono? Otrzymałem to nie dawno, był on schowany u mego ogrodnika, który sądził, że jest ze złota, dla czego⁸⁸ moczył w nafcie, a po przekonaniu się, że jest z brązu, mnie zwrócił. Patyna w części jest usuniętą, lecz miejscami pozostała, a całość przedstawia się dobrze. Ołówkiem odrysowany okaz brązowy, wielkość naturalna, ma na jednej łapce uszko, są pewne ślady, że było coś po środku, ten rysunek i Tab: XXVII, przedstawiają unikaty z tego Cmentarzyska. Na fotog.[rafiach] A. B. C. D. E. F. G. są okazy zebrane w rozmaitych miejscowościach Litwy.

9 zdjęć⁸⁹ przedstawia ludowe deseczki do kołowrotek – 1 fotog.[rafia] oznaczona literą a, cztery wieszadła ludowe do ręczników – 1 fot[ografia] oz.[naczona] lit.[erą] b, cztery Kaszkle (instrumenta muzyczne typowe litewskie) – 3 fotog.[rafie] masek ludowych, wyrabianych przez lud z drzewa i używanych podczas uroczystych zabaw ludowych – 1 fotogr.[afia] przebranego w maskę i odpowiedni kostium przez lud używany.

⁸⁵ Count Eustachy Tyszkiewicz (1814–1873) was an archaeologist, historian, collector, social activist, and founder of the Vilnius Archaeological Committee [*Wileńska Komisja Archeologiczna*] and the Antiquities Museum [*Muzeum Starożytności*] in Vilnius.

⁸⁶ In May 1863 the Tsar appointed Mikhail Muravyov (1796–1866), known as the Hangman [*Wieshatiel*], Governor General of Lithuania. The repressions of those days also affected the Antiquities Museum in Vilnius, which was closed down. In 1867 M. Muravyov had a public library set up with an attached museum, referred to as Muravyov's museum, the aim of which was to amass museum objects in order to contribute to the Russification of Lithuania.

⁸⁷ The PMA has in its possession 32 photographs of archaeological objects owned by A. Zaborski. During 1945–1974 they were incorrectly labelled as 'the Szukiewicz collection in the Society of Friends of Learning in Vilnius' [*zbiory Szukiewicza Tow.[arzystwa] Przyj.[aciół] Nauk w Wilnie*]. See: Majewski, Materials, inventory book no. 2713.

⁸⁸ For this reason, therefore.

⁸⁹ The PMA has in its possession 11 photographs of ethnographic objects owned by A. Zaborski. See: Majewski, Materials, photograph inventory no. 473 (3 items without inv. no.).

11 fotog.[rafii]: wyobrażają, domek na zewnątrz, w którym obecnie lokuję moje zbiory, wnętrze na dole z częścią zbiorów, z gablotkami otwartymi i Górnem pomieszczeniem, gdzie lokuję książki, dokumenta i malowidła.

Posyłam⁹⁰ to Szanownemu Panu w przekonaniu, że Go tem nie obrażę, a chciałbym choć w części dać pojęcie o mojej pracy w gromadzeniu zabytków.

Kiedyś, przez mego znajomego, artysty malarza p.[ana] Piekarskiego⁹¹, posłałem Łaskawemu Panu moją fotografię, rozliczałem że otrzymam w zamian od Niego; lecz nie doczekawszy się takowej, uprzejmie proszę o nieodmowienie mej prośbie.

Proszę przyjąć wyrazy szczerego Szacunku i głębokiego Poważania od przyjaznego Sługi

[in E. Majewski's hand]: posłałem fot.[ografię] powtórnie Odpow.[iedziałem] 15.10.[19]06

Majewski, Letters, folder XIII, file 17, no. 3757/A/2668

[Plain paper, yellowed with age. Three 20.8 x 13 pages written in black ink. The envelope also survives, blue, 15 x 11.5, damaged (torn) when it was opened, the stamps cut out, and with an address in Russian and Polish in A. Zaborski's hand].

22/9 Października 1906 r. Poszuszwie poczta Kroki.

Wielce Szanowny Panie,

za przysłaną fotografię serdecznie, serdecznie dziękuję, co do przesłanych zdjęć z okazow u mnie zebranych, posłałem Łaskawemu Panu, jako dokompletowania do poprzednich zdjęć.

Fotografii Szanownego Pana, poprzednio mnie wysłanej, nie otrzymałem, musiała w tem zajść jakaś omyłka.

Deseczki dla kądzieli, wieszadła do ręczników,

i maski ludowe – są zebrane we wsiach od ludu w parafjach Wiekszniańskiej, Tryszkowskiej, Tyrkszlewskiej i Możejkwskiej, Szawelskiego Powiatu Kowieńskiej Guberni. Nie we wszystkich miejscowościach Żmudzi tak ozdobne okazy są w użyciu, Kowieński powiat, bodaj tego nie ma, deseczki kądziolkowe⁹², są gładkie, bez żadnych ozdób, zarówno ozdobnych wieszadeł do ręczników nie ma. Obecnie czynię poszukiwania w Rosieńskim powiecie, tam są rozpowszechnione maski ludowe, i inne ozdobne okazy, skoro zdobędę coś ciekawego, przyszlę fotografie – aby zbiory Łaskawego Pana, a w przyszłości Muzeum Warszawskiego, miały pewne wskazówki o okazach zbieranych dla utworzenia Narodowo – Litewskiego Muzeum.

Jeszcze raz dziękuję serdecznie za udzieloną fotografię, i za Jego łaski dla mnie, proszę przyjąć wyznanie głębokiego Szacunku i Poważania a serdeczne pozdrowienia.

REFERENCES

Blombergowa, M.M., 1996. O kontaktach naukowych Erazma Majewskiego. In: Kozłowski, S.K., Lech, J., red. *Erazm Majewski i warszawska szkoła prehistoryczna na początku XX wieku*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 93–96.

Brensztejn, Inwentarz. *Michał Eustachy Brensztejn. Inwentarz archeologiczny guberni kowieńskiej [Michał Eustachy Brensztejn. Archaeological inventory of Kaunas Province]*. PMA, no. 10948.

Dutkiewicz, H., 1983. Erazm Majewski: naturalistyczna koncepcja cywilizacji i zagadnienie 'łącznika społecznego'. In: *Szkice z historii socjologii polskiej*. Warszawa: PAX, 118–135.

⁹⁰ At that time A. Zaborski sent 20 photographs of ethnographic objects and of his 'museum'. The PMA now has in its possession 11 photographs of ethnographic objects. See: Majewski, Materials, photograph inv. no. 473 (3 items without inv. no.).

⁹¹ Florian Piekarski (1868–1919), a painter, graduated from the school of Wojciech Gerson and from the Academy of Fine Arts in Krakow. His main medium was oil painting. He completed a series of paintings of folk types, clothing, customs and rituals, and the interiors of peasant houses and buildings. His works had outstanding value both as a record and as an artistic achievement.

⁹² *Kądziolka* or *kądziel* – a bunch of unspun fibres fastened to a distaff or a spinning wheel.

Encyklopedia, 1898. *Encyklopedia Powszechna S. Orgelbranda*, III. Warszawa: Wydawnictwo Towarzystwa Akcyjnego Odlewni Czcionek i Drukarni S. Orgelbranda Synów.

Encyklopedia, 1899. *Encyklopedia Powszechna S. Orgelbranda*, IV. Warszawa: Wydawnictwo Towarzystwa Akcyjnego Odlewni Czcionek i Drukarni S. Orgelbranda Synów.

Encyklopedia, 1900a. *Encyklopedia Powszechna S. Orgelbranda*, VI. Warszawa: Wydawnictwo Towarzystwa Akcyjnego Odlewni Czcionek i Drukarni S. Orgelbranda Synów.

Encyklopedia, 1900b. *Encyklopedia Powszechna S. Orgelbranda*, VIII. Warszawa: Wydawnictwo Towarzystwa Akcyjnego Odlewni Czcionek i Drukarni S. Orgelbranda Synów.

Encyklopedia, 1901a. *Encyklopedia Powszechna S. Orgelbranda*, X. Warszawa: Wydawnictwo Towarzystwa Akcyjnego Odlewni Czcionek i Drukarni S. Orgelbranda Synów.

Encyklopedia, 1901b. *Encyklopedia Powszechna S. Orgelbranda*, XI. Warszawa: Wydawnictwo Towarzystwa Akcyjnego Odlewni Czcionek i Drukarni S. Orgelbranda Synów.

Encyklopedia, 1902a. *Encyklopedia Powszechna S. Orgelbranda*, XII. Warszawa: Wydawnictwo Towarzystwa Akcyjnego Odlewni Czcionek i Drukarni S. Orgelbranda Synów.

Encyklopedia, 1902b. *Encyklopedia Powszechna S. Orgelbranda*, XIII. Warszawa: Wydawnictwo Towarzystwa Akcyjnego Odlewni Czcionek i Drukarni S. Orgelbranda Synów.

Ilgiewicz, H., 2008. *Societates Academicae Vilnenses. Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Wilnie (1907–1939) i jego poprzednicy*. Warszawa: Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Koźłowski, A., 1996. Koncepcja cywilizacji Erazma Majewskiego. In: Koźłowski, S.K., Lech, J., red. *Erazm Majewski i warszawska szkoła prehistoryczna na początku XX wieku*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 139–153.

Kowalski, J.M., 1981. Materiały z cmentarzyska w Poszuszwiu (LSRR) ze zbiorów Państwowego

Muzeum Archeologicznego w Warszawie. WA, XLVI, 51–56.

Krajewska, M., 2008. Spuścizna Erazma Majewskiego w Pracowni Dokumentacji Naukowej Państwowego Muzeum Archeologicznego w Warszawie. WA, LX, 9–95.

Krajewska, M., 2009. The archival materials of amateur archaeologists active in Lithuania – in the State Archaeological Museum in Warsaw. *Archaeologia Lituana*, 10, 142–162.

Kraszewski, J. I., 1860. *Sztuka u Słowian*. Wilno: Nakładem i drukiem A. H. Kirkora.

Krzywicki, L., 1957. *Wspomnienia*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

Kulikauskas, P., Zabiela, G., 1999. *Lietuvos archeologijos istorija (iki 1945 m.)*. Vilnius: Diemedžio leidykla.

Landau, Z., 1974. Majewski Erazm. In: *Polski Słownik Biograficzny*, XIX. Wrocław: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich, 176–178.

Lech, J., 1996. Erazm Majewski jako archeolog i tradycja polskich badań epoki kamienia. In: Koźłowski, S.K., Lech, J., red. *Erazm Majewski i warszawska szkoła prehistoryczna na początku XX wieku*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 45–77.

Majewski, E., 1891. *Materiały do folkloru krajowego. Bocian w mowie i pojęciach ludu naszego*, nakładem autora. Warszawa.

Majewski, E., 1892. Wąż w mowie, pojęciach i praktykach ludu naszego. *Wisła*, VI, 87–140, 318–371.

Majewski, E., 1897a. Przesyłanie zabytków starożytnych. *Wędrowiec*, XX, 376.

Majewski, E., 1897b. Wskazówki do konserwowania przedmiotów starożytnych (wykopalisk). *Wisła*, XI, 216–223, 417–423.

Majewski, E., 1898a. Kukułka (*Cumulus canorns* L.) w mowie, pieśni i pojęciach ludu naszego, ułożył... na podstawie materiałów, zebranych wspólnie ze Szczęsnym Jastrzębowskiem i dr Józefem Saneckim. *Wisła*, XII, 385–408.

Majewski, E., 1898b. Toporki kamienne z okolic Górnego Bugu i Styru. Monografia archeologiczna okazów i okolicy. *Pamiętnik Fizjograficzny*, XV, 1–39.

- Majewski, E., 1899a. Prośba. *Światowit*, I, 75–76.
- Majewski, E., 1899b. Sowa w mowie i pojęciach ludu naszego. *Wisła*, XIII, 609–621.
- Majewski, E., 1900. Rodzina Kruków (Corvinae) w mowie, pojęciach i praktykach ludu polskiego. *Wisła*, XIV-1900, 28–41, 152–179.
- Majewski, E., 1901a. Prośba. *Światowit*, III, 248–250.
- Majewski, E., 1901b. Prośba. *Wisła*, XV, 135, 260.
- Majewski, E., 1903a. *Pochodzenie maku (Papaver Somniferum L.) i jego nazwisk (L'origine du pavot et de ses noms). Studjum botaniczno-archeologiczno-językoznawcze. Odbitka z t. XVII „Wisły“*. Warszawa: E. Wende i S-ka.
- Majewski, E., 1903b. *Starożytni Słowianie na ziemiach dzisiejszej Germanii*, wyd. 2. Warszawa: Wende E i Spółka.
- Majewski, Inventory. *The inventory books of the Erasmus Majewski Museum (Księga Inwentarzowa Muzeum Erazma Majewskiego)*. PMA, without inv. no.
- Majewski, Letters. *Letters to Erazm Majewski (Listy do Erazma Majewskiego)*. PMA, no. 3757/A.
- Majewski, Materials. *Materials taken from the E. Majewski Legacy (Spuścizna Erazma Majewskiego, materiały wyłączone)*. PMA, without inv. no.
- Majewski, Papers. *Papers in the E. Majewski Legacy (Spuścizna E. Majewskiego, materiały)*. PMA, no. 3757/J.
- Miskiewicz, B., 1956. *Groby z okresu brązu i wczesnego średniowiecza (=Materiały i Prace Antropologiczne, 25)*.
- Modrzewska, H., 1983. Erazm Majewski badacz starożytności i twórca muzeum archeologicznego w Warszawie w świetle swego 'Notatnika'. *WA*, XLVIII, 163–189.
- Piaskowski, S., 1908. Dar dla Wilna. *Tygodnik Ilustrowany*, 2, 39.
- Sawicka, L., Grižas, G., 2007. Mogiła wielko-
ludów... Szwedów czy konfederatów. Cmentarzysko kurhanowe w Pakalniskach (Północna Litwa) w świetle badań Marii Butrymówny w 1897 roku. *WA*, LIX, 165–202.
- Szacki, J., 1996. Erazm Majewski – socjolog. In: Kozłowski, S.K., Lech, J., red. *Erazm Majewski i warszawska szkoła prehistoryczna na początku XX wieku*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 131–137.
- Szukiewicz, W., 1901. *Szkice z archeologii przedhistorycznej Litwy*. Wilno: Księgarnia i Typografia Józefa Zawadzkiego.
- Szukiewicz, Letters. *Letters to Wandalin Szukiewicz (Listy do Wandalina Szukiewicza)*. National Library of Poland in Warsaw (Biblioteka Narodowa w Warszawie), no. 0002746 III.
- Wrońska-Twardecka, J., 1986. *Archeolodzy warszawscy na początku XX wieku*. Wrocław: Zakład Narodowy imienia Ossolińskich.
- Zaborski, A., 1905. Cmentarzysko w Posuszewiu w pow. i gub. Kowieńskiej. *Światowit*, VI, 145–148.
- Zahorski, W., 1912. Zbiory Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Wilnie. *Ziemia*, 41, 662–664.
- Zemanek, A., 1996. Erazma Majewskiego 'Słownik nazwisk zoologicznych i botanicznych polskich'. In: Kozłowski, S.K., Lech, J., red. *Erazm Majewski i warszawska szkoła prehistoryczna na początku XX wieku*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 21–30.

ABBREVIATIONS

LVIA – Lietuvos valstybės istorijos archyvas (Lithuanian State Historical Archive)

PMA – Państwowe Muzeum Archeologiczne (State Archaeological Museum)

WA – Wiadomości Archeologiczne

ANTANAS ZABORSKIS IR JO AISTRA KOLEKCIONAVIMUI

Marija Krajevskā

Santrauka

Antanas Zaborskis gimė 1850 m. gegužės 31 d. savo šeimos dvare Pašušvyje (Kėdainių r.), tuometinėje Kauno gubernijoje. Studijavo Vilniaus ir Sankt Peterburgo universitetuose, bet mirus tėvui studijas turėjo nutraukti ir grįžti namo valdyti šeimos dvarą. Ludwikas Krzywickis, keletą metų Lietuvoje kasinėjęs piliakalnių, susipažino su A. Zaborskiu ir dažnai lankėsi Pašušvyje. Savo dienoraščiuose jis apibūdino A. Zaborskį kaip vidutiniškai pasiturintį dvarininką, kurio derlingos valdos leido jam padoriai gyventi.

Tiesiant kelius bei statant mūrinę parapijos bažnyčią gretimame Krakų miestelyje (Kėdainių r.), A. Zaborskis leido savo valdose kasti žvyrą. 1900 m. darbininkai kasdami aptiko keletą griautinių kapų. Pasirodė, šioje vietoje esama tokio pat senovinio kapinyno, kaip ir atrastasis tiesiant kelią 1887 m.

Aptikti radiniai patraukė A. Zaborskio dėmesį ir sužavėjo. Jį apėmė begalinis noras surinkti savo kolekciją. Nuo tada rinkėjo aistra užėmė vis didesnę jo gyvenimo dalį. A. Zaborskis tapo entuziastingu kolekcininku ir rinko viską, kas jam atrodė „istoriškai svarbu“ ar „vietinio“. Jis turėjo tikslą įkurti Nacionalinį Žemaitijos muziejų Vilniuje. Jo kolekcijoje buvo archeologinių radinių, medalių, monetų, meno kūrinių, ginklų, ankstyvųjų leidinių, šarvų, porceliano, stiklo dirbinių, įdomūs etnografinis ir bibliologinis rinkiniai. A. Zaborskis savo kolekciją padovanojo „Vilniui“ – tokią valią jis pareiškė savo testamente. Tai reiškė, kad viskas atiteko Vilniaus mokslo bičiulių draugijai.

Zaborskio netikėtas susidūrimas su archeologija ir suvokimas, kad jos neišmano, vertė jį ieškoti kontaktų su žmonėmis, kurie padėtų užpildyti žinių spragas, pagelbėtų ir patartų kaip žinovai. Pir-

miausia jis kreipėsi į Marią Butrymówną, vėliau – į Erazmą Majewskį, žymiausią Lenkijos Karalystės archeologą, tuo metu gyvenusį Varšuvoje.

Šiandien Valstybiniame archeologijos muziejuje Varšuvoje (lenk. *Państwowe Muzeum Archeologiczne*) saugomi A. Zaborskio laišškai, rašyti 1900–1904 ir 1906 m., bei dalies jo kolekcijos nuotraukos. Išlikę dokumentai yra vertingas žinių apie patį A. Zaborskį ir jo kolekciją šaltinis. Šiuose laiškuose galima rasti autobiografinės, net ir konfidencialios, informacijos, bet juose vyrauja archeologijos ir radinių konservavimo tema. Laiškuose teiraujamasi specialiosios literatūros, patarimų ir konsultacijų.

ILIUSTRACIJŲ SĄRAŠAS

1 pav. Antanas Zaborskis (1850–1907).

2 pav. Pašušvio (Kauno gubernija) miestelis ortofotografiniame žemėlapyje (2005–2006). *L. Kurišos žemėl.*

3 pav. A. Zaborskio kolekcija (Piaskowski 1908, p.39).

4 pav. A. Zaborskio kolekcija (Piaskowski 1908, p.39).

5 pav. Erazmas Majewskis (1858–1922).

6 pav. A. Zaborskio laiškas E. Majewskiiui. Iš PMA kolekcijos.

7 pav. A. Zaborskio laiškas E. Majewskiiui. Iš PMA kolekcijos.

8 pav. A. Zaborskio laiškas E. Majewskiiui. Iš PMA kolekcijos.

9 pav. E. Majewskio straipsnio „*Wskazówki do konserwowania przedmiotów starożytnych (wykopa-*

lisk)“ („Patarimai, kaip konservuoti senovinius radinius“) (Majewski 1897b) atspaudo titulinis lapas.

10–38 pav. Radinių iš A. Zaborskiego kolekcijos nuotrauka. Iš PMA kolekcijos.

39 pav. Radinių, A. Zaborskiego siųstų E. Majewskiui, nuotrauka. Iš PMA kolekcijos.

40 pav. Radinių, A. Zaborskiego siųstų E. Majewskiui, nuotrauka. Iš PMA kolekcijos.

Vertė Livija Kontautienė

Maria Krajewska
State Archaeological Museum in Warsaw (Państwowe Muzeum Archeologiczne w Warszawie).
ul. Długa 52 – Arsenal 00–241 Warszawa
E-mail: krajsla@gmail.com

Gauta 2012-03-03